

Yolooj tziib'al

Uspanteko

Yolooj Tzijb'al

Jkaaj Junab' Uspanteko

Ra wuuj ri, sipal qe jjachiik re taq ra ak'l li tijoib' re jb'itiik jun
Paxil Kayala' li t'o'oj ib.

AUTORIDADES MINISTERIALES

Oscar Hugo López Rivas
Ministro de Educación

Héctor Alejandro Canto Mejía
Viceministro Técnico de Educación

María Eugenia Barrios Robles de Mejía
Viceministra Administrativa de Educación

Daniel Domingo López
Viceministro de Educación Bilingüe e Intercultural

José Inocente Moreno Cámbara
Viceministro de Diseño y Verificación de la Calidad Educativa

Samuel Neftalí Puac Méndez
Director General de Currículo -DIGECUR-

Ana María Hernández Ayala
Directora General de Gestión de Calidad Educativa -DIGECADE-

Carlos Jacinto Coz
Director General de Educación Bilingüe Intercultural -DIGEBI-

Equipo de elaboración y coordinación

Wendy Marivel Us Maldonado
Autor

Ixkusamil Maria Estela Alonzo
Asesora Pedagógica

AvantGarde BK BT
Fuente para idioma Maya

© Ajil Maya' Wuj
Fuente para numeración Maya

DIGEBI
Agustín Tojín Castro
Ilustración

Alvaro Cuá
Diseñador y diagramador

Lisbeth Son
Revisión y actualización de Artes Finales

Equipo Técnico de DIGEBI

Rómulo Xicay Ajuchan
Subdirector de Educación Bilingüe Intercultural

Coordinación de la publicación
Departamento de Materiales Educativos de DIGEBI

“Se autoriza al Ministerio de Educación la edición y publicación del presente material en apoyo al Sistema Educativo Nacional”. Lo indicado en cumplimiento con los Artículos 5, 14, 17, 21, 24 y 25 del Decreto 33-98 de fecha 19 de mayo de 1998, Ley de Derechos de autor y Derechos Conexos.

La diagramación, actualización y adaptación de este documento se realizó gracias al apoyo de Save the Children y el financiamiento del proyecto NORAD, dentro del resultado: *Maestros de escuelas primarias aplican metodologías innovadoras y orientadas en el niño para mejorar el aprendizaje.*

Save the Children

Estimados niños y niñas de Guatemala:

En sus manos tienen uno de los tesoros más preciados para mejorar sus aprendizajes.

Este libro se ha elaborado con el propósito de mejorar y aplicar conocimientos relacionados con la comunicación; cada página contiene actividades novedosas e interesantes para que puedan disfrutar y gozar cada una de ellas.

Se han incluido temas relacionados con la escucha, el habla, la lectura y la escritura, que les servirán para desenvolverse en su vida diaria con sus compañeros de clase, maestros, padres, abuelos, hermanos y con todas las personas con quienes se comunican a diario.

En el mundo de la lectura y la escritura encontrarán cuentos, leyendas, chistes, poemas, juegos de palabras y divertidos proyectos, entre otros. Se divertirán aprendiendo solos, con sus compañeros de aula y con su maestro o maestra.

Les invito a descubrir en este libro, las lecturas y actividades que podrán compartir. En la medida que vayan avanzando, se darán cuenta de lo que han aprendido para su desenvolvimiento personal en el salón de clase, en el hogar y en la comunidad donde viven.

Hagan de este libro un buen amigo y gocen su aprendizaje en el área de Comunicación y Lenguaje. Estoy seguro que disfrutarán y desarrollarán su deseo por aprender a comunicarse al escuchar, hablar, leer y escribir.

Con especial cariño,

Doctor Oscar Hugo López Rivas
Ministro de Educación.

Jya'ik jb'ee chaak

K'amalb'ee re Tijonk li Kiib' Tziijb'al -DIGEBI- ri jun K'amalbee, re tijonk li kiib' Tziijb'al re tinmit Paxil Kayala', tijiin tichaakun chub' jtziib'al ajmayb' kristyan laq tijoj ib' re qatinmit Paxil Kayaka'. Re junab' ri, k'amalb'ee ri, tija' rechaq yaq ak'l re tijoj ib' re Tz'unun Kaab', tiyolow taq li Tz'unun Tziijb'al –Uspanteko-jun wuuj jb'iij: **Yolooj Tziijb'al Jkaaj Junab' Uspanteko.**

Wuuj ri, re Yolooj Tziijb'al, b'anol rechaq taq ra ak'l, re jkaaj junab' li tijoj ib'.

Li nab'ee tunaaj re wuuj ri, taq ra ak'l, tiretamaj taq. ¿Nen tiyoloow li juun yolooj? ¿Nen jya'ik jtziil wiich re ech'elxiik jilon li komon? jilon jchaak nojel kristyan la jaa k'olb'al jilon li komon, nojel awas wi li qab'antajk, jilon ch'iich' tichokon chiqe pach nojel qleen chik. Nojel no'j k'utunk ri wi wichb'l la', jilon wi retal chaak la'.

Li jkaab' tunaaj re wuuj ri tita'maj jk'utiik, k'ere'l tzii, ranm tzii, ,jk'exwaach b'iij, rechb'ej b'iij, riliik b'iij, K'iyirsajk, jalan jk'ulajik b'iij pach nij qleen chik, nojel k'utun ri, wi chi jujunal jxaaq wuuj wiichb'l, jilon retal chaak, re tichaakun taq yaq ak'l re tijtziib'aj taq, tijsik'ij taq, jilon re tijjol taq riij juniir no'j k'utunk.

Li jroox tunaaj tita'maj jk'utiik, riliik jta'ik qab'antajk oo aj Tz'unun Kaab', Ritz'iqb'al aj Tzunun Kaab', Cholb'q'iij re aj Mayb',qleen tib'ansaj re jtikiik ab'iix, jtikiik jwiich q'iij saq li Poop Wuuj, jtikiik ab'iix li qab'antajk, jb'aniik poot' re aj Tz'unun Kaab', ajkuun, ajtz'aaq pach ni'j no'j k'utunk chik. Li tunaaj ri, chi jujunal no'j wi retal chaak jilon re' chaak tiran taq na, taq ra ak'l li jaa tijoj ib'.

Li jkaaj tunaaj kla' tita'maj k'ii no'j k'utunk chub' qachuuch uleew, chopka' rilik jwiich loq'laj uleew, qatiit' iik', qamaam q'iij, k'unb'lwuran ni'j qleen chik wi wich uleew jilon tita'maj yujul tzii, pach'ul no'j, chomorsan b'aa . Li tunaaj ri, chi jujunal no'j wi retal chaak jilon re' chaak tiran taq na, taq ra ak'l li jaa tijoj ib'.

Jkojik retal wiichb'l

Xilj man wuuj re Yolooj Tziijb'al re jkaaj junab' li Uspanteko, re chi jujunal tunaaq wi' b'elejeb' retal chaak tikojsaj li wuuj, jilon ri tiya'w jb'ee jchaakaq yaq ak'l li jaa tijoq ib'. Neri tiqaya' jb'iij, nen jchaakon chi jujunal retaal chaak, jilon nen chaak tib'ansaj we wi li qawuuj.

Okeeb' re nojel etamb'l, chub' no'j etamb'l tijiin tik'utsaj.

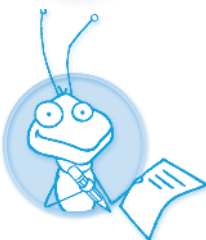
Takiil, re tiqatok ni'j no'j re tiqanimarsaj nen tijiin tik'utsaj

Tiqasik'ij jwiich qawuuj pach ni'j wuuj chik.

Tiqatijoj qilib', chub' no'j, jilon chub' no'j tiqetamaj na.

Ojtz'iib'an li jun perpik wuuj pach li qawuuj

Nen tiqetamaj, tiqachomorsaj riij jurub' etamal qawi'l.

Qile' wiichb'l wi li wuuj, re tiqachomorsaj riij.

Qleen tikojsaj re looq' tib'ansaj chaak.

Ojchaakun qik'an jilon rik'il kiib', pach ni'j qapach chik.

Jcholaaj wuuj

Pág.

Nab'ee tunaaj
Qaq'ajik li qatijoj ib'

• 1

Jkaab' Tunaaj
Ojyoloow

• • 21

Jroox Tunaaj
Qab'antajk

: | 45

Jkaaj tunaaj
Qachuuch Uleew

: :| 67

Chololtzii/Glosario

: :|| 97

Wuuj xkojsaj /Bibliografía

: :|| 98

NAB'EE TUNAAJ

QAQ'AJIK LI QATIJOJ IB'

Rayb' no'j

Okeeb'

- Tijmaj jcholaaj tajkil tziij ya'l rechaq nojel q'iij.
- .. Rik'il jun, kiib', oxilib' jpach tib'iij nojel jtziij pach jchomorsank re nojel qleen ta'l.

Nab'ee q'iij li ja re tijoj ib'

Jor ojiko't xojtaw li nab'ee q'iij li jaa re tijoj ib', ajtij tijin tiye' jtzil qawiich. Laj'ori tiqamaj jun junab' chik li jkaaj junab'.

Ajtij

Ajtijoj ib'

Qus apetikaq li jkaaj
junab' re tijoj ib'

K'omo chawe ajtij,
xtawchkiri' juun junab'
lamas tiqakoj qachoaq'b'
rech tiqak'is jkaaj junab'.

Ixmukane pach Luu' , jor tikiko'taq, tijin tiyoolow taq chub' nojel qleen wi' chiwch uleew, jilonli tinmiit Tz'unun Kaab'.

Rajawax tiqaloq'aj
qatzijb'al pach qitz'iiq.

Jor qus rilik qa tijoj ib' wi'
xilj qa tinmiit Tz'unun Kaab'
lamas tijin tiqatijoj qib' li
tz'unun yoloj.

Ojyoloow rik'il qanm

Luu' nen tijb'ij ra wuuj ri.

Ixmukane ra wuuj ri' tijb'ij nojel qleen jilon nojel chaak rajawax tiqab'an na li qatijoj ib' jilon li qochooch. Qayole' nen chaak tiqab'an.

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach ojyoloow.

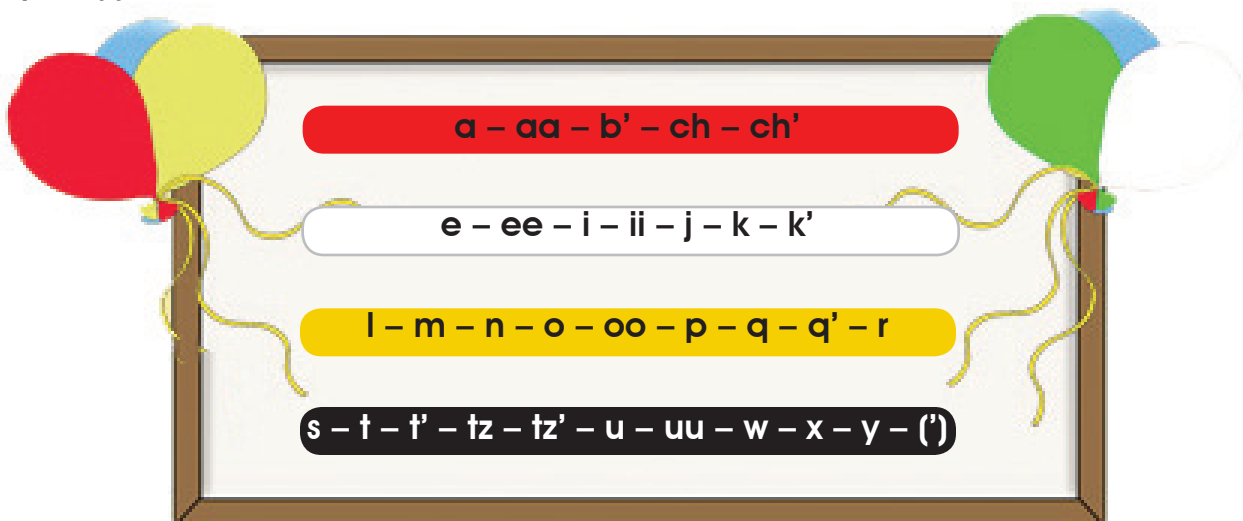
- ¿Nen qleen tiqab'an li tijoj ib'?
- .. ¿Nen chaak tib'ansaj li qachooch tijb'ij qaqaaj qachuuch?

Tiqasik'ij jwich

Chololtz'iib' re Tz'unun Tziijb'al

-Tiqasik'ij wich qachololtz'iib', jilon tiqab'iij jurub' taq ra tz'iib' wi' li qachololtz'ib' re Tz'unun Tziijb'al.

-Tiqatok tzii re juntir taq ra tz'iib' re qachololtz'iib', jilon tiqatz'iib'aj li qa wuuj pach tiqab'an jun ra wichb'l re jujun taq ra tzii. Chop k'utunk.

anm 						

-Tiqak'ut chiwch ajtij nojel taq ra tzii pach jwichb'l, wene' qus jtz'iib'aj pach rilik.

Ranm tz'iib'

Li nojel wichb'l wi li wuuj tiqata' qleen tiz'iib'aj la' jun ranm tz'iib' jilon wi ni'j tz'iib'al la' kiib' ranm tz'iib'. K'utunk:

La jun ranm tz'iib'

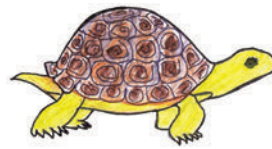
anm

esb'mees

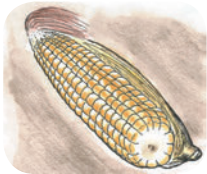
Imul

kok

ch'umil

Jal

setsik

pix

okox

Kutz'ii'j

Tiqatz'iib'aj

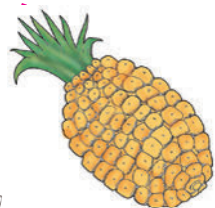
Rik'il kiib' qapach, ojchaakun, re tiqatz'iib'aj b'elejeb' tzij rik'il jun ranm tzij.

Rik'il jun ranm tz'iib'

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Li nojel wichb'l ri tz'iib'al la' kiib' ranm tz'iib'. K'utunk:

Kiib' ranm tz'iib'

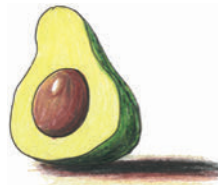
matzaat

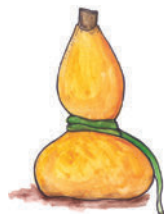
teem

ixiim

ooj

tzuu

aaq

k'eer

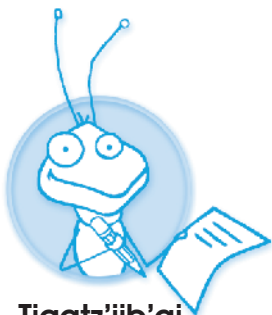
sii'

poot'

tuun

Tiqatz'iib'aj

Rik'il kiib' qapach, ojchaakun, re tiqatz'iib'aj waxaqib' tziiij rik'il jun ranm tziiij, jilon waxaqib' tziiij rik'il kiib' ranm tziiij.

Rik'il kiib' ranm tz'iib'

Chaak tijb'an wech'elxik la jaa

Jorin ki'ko't rik'il juntir wech'elxik, nojel wech'elxik wi' jchaakaq tijb'an taq chuch jaa.

-Inchuuch tijb'an jkee'm, tijb'an qus taq ral poot' re ajtinmit.

Jkaaj Junab'

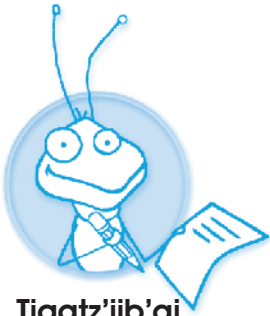
-In xib'al keel tijtz'aj taq ra tz'oqom laq.

Inqaaj tijb'an, taq ra teem, meex, k'olb'atz'iyeq nojel qleen chik.

In inq'ajch li tijoj ib' jor inkikot inb'e li kayb'l chij k'ayaj taq ra tz'oqom laq, tijtz'aj inxib'al jilonli tink'ayaj taq ra poot' tijb'an inchuuch pach taq ra ch'iiw.

Yolooj Tziijb'al

Tiqatz'iib'aj

- Tiqatok kijab' qapach ojyolow chub' nen chaak tijb'an taq qech'elxik la jaa.
- .. Tiqatz'ib'aj li qawuuj tz'iib'ab'l nen chaak tjiin tijb'an taq li wichb'l.

Chaak tijb'an taq li qakomon

Rib'kari' chaak tijb'an taq kristyan laj qaqomoon nojel q'iij rech tijch'ak taq jpwaqaaq re jwaaq, ruk'a' aq, nojel q'iij.

ajb'anol kaxlanwa

Tijb'an kaxlanwa re tijk'ayaj

ajkeem

tijb'an poot', suut', chiiij.

ajtz'iib'

Ajtz'iib' tijb'an juun wuu

ajb'anol xaan

Tijb'an xoq'ol re tib'ansaj xaan

Ojchaakunk

- Ojyoloow chub' nen jchaak kristyan li komon
- Nen chaak rajawaxk wi ajchaakb' li qakomon

Ojchaakunk

- ... Rik'il oxiib' qapach ojoyolow nen jchaakaq kristyan.
- .... Jchaak anm, jchaak wunaq.

ajt'iis

ajb'itil jaa

-ajt'iis tijt'i's uq

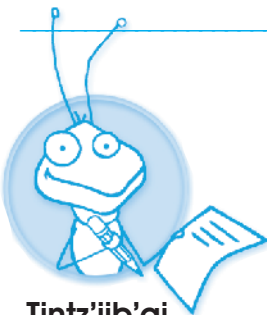
-tijkoj xoot chub' jaa

ajkuun

atiij

-Tijkunaj taq ra nuuch' ak'l

Tijtijoq taq ra ak'l

Tintz'iib'aj

- La jun jxaq wuuj tiqatz'iib'aj jtz'aqt chomorsank re jchakaq kristyan li qakomon.
- ÷ Taq ra chomorsank wi' nab'ee ri re jk'utunk.
- ÷ Li jxaq qawuuj tiqab'an taq ra wichb'l tijb'ij li wuuj, jilonre' tiqatz'aj.

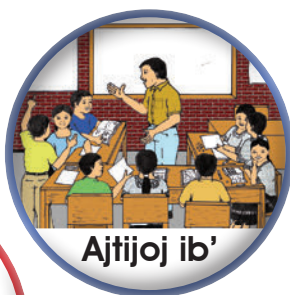
Ojchaakunk

Rik'il kiib', oxiib' qapach, la jun jalan wuuj tiqatz' aqatsaj nojel taq ra chomorsank.

Tiqatz'ib'aj nen qleen tijkoj taq nojel ajchaakb' jilon nen jchaak tijb'an taq. wi jun k'utunk

Ajchakb'	Nen qleen tijkoj	jchaak
ajkeem	B'aatz'	tijb'an, poot', suut', pe'rij pach chijj.
ajt'iis		
ajb'anol kaxlanwa		
ajtz'iib'		
ajb'anol xaan		
ajkuun		

Qaye' tziil wich li tijoj ib' jilon li komon

Ajtijoj ib'

ajtij

maam

tiit'

chuuch

qaaj

K'omtzawch

ikan

chyaaj

ak'l

ajkuun

b'alk

ajq'iij

Ni'j tziij chik tikojsaj li qaqomon

kuy re

k'omo

inq'ax na
awik'il

b'an jun
toq'ob'

qus apetiik

oken

atint'o'w

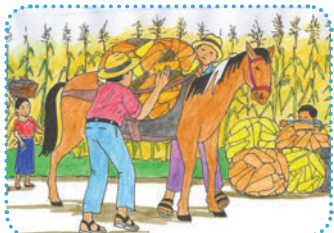

Tiqatijoj qiiib'

- Rik'il ajtij jilon rik'il qapach qaq'asaj jtziil wiich.
- kakab' qapach tiqaka'mulaj nojel jtziil wiich tikojsaj li qakomon.

b'an juun toq'ob' q'asaj man chee' chwe.

atint'ow chij qesaj aweqa'n qaaj

inq'ax na awik'il lxch'umil

k'omtzawch maam

k'omtzawch tiit'

oken qaaj

Ojchaakunk

- ... Tiqatok kiib' qapach
- .... Tiqasik'ij jwiich ra qawuuj
- Tiqab'an chiiwch qawuuj tz'ib'ab'l, jun ra juch' chop ra k'utunk wi chiiwch wuuj.

— Tijmaj qawaa, jilon wene' jun qleen tisipaj jilon tiqejsaj chqe, rajawax tiqab'ij.

K'omtzawch

— Wene' jun qleen kita' atkwin chijb'anik.

Oken

— Tiqaye' jtziil wiich jun qech'elxik

K'omo chawe

— Wene' jun kristyan titarxin la jaa, jilon ojtoksaj.

B'an juun toq'ob' inat'oow

— Wene' jun qamaam, qatiit' Kita' tijq'i' reqa'n

Kuy re

— Wene' wi jun amak xab'an.

Atint'oow maam (tiit')

B'ixank

B'ixank re jya'ik tziil wiich

K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch aat taq inpach
K'omtzawch ajtij

K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch maam
K'omtzawch tiit'

K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch aat taq qaaj
K'omtzawch aat taq chuuch

K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch, K'omtzawch
K'omtzawch aat taq anm
K'omtzawch aat taq wunaq

Tiqatijoj qilib'

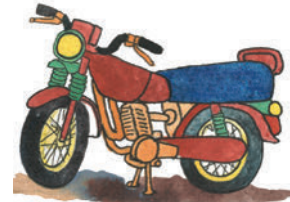
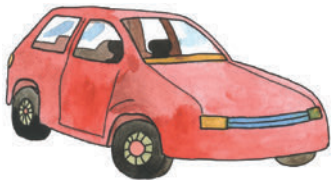
- Rik'il juntir qapach ojwa'k.
- .. Ajtij tib'ixon nab'ee, ajrik'ure' ojb'ixon pach ajtij.

Ch'iich' tichokon chiqe

Wi' k'ii jwiich ch'iich looq' tikojsaj.

Wi' ch'iich' uleew, ch'iich' jaa', ch'iich' teew.

Nojel taq ra ch'iichi ri', wi' laj ka komoon jilon loq' ojk'amb'i li k'ayb'l, li jalan tinmit chik, jilon wene' wi' jun qatajkil loq' ojb'e xilj jun ra ch'iich'.

Ojchaakunk

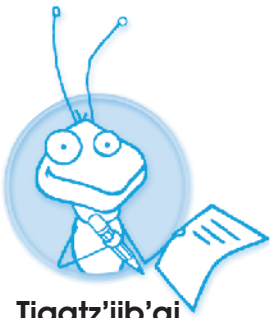
Tintok kiib' impach.

-Lajori qetamchaq jwiich ch'iich, tiqil taq ra wiichb'l jilon tiqatok, kiib' ch'iich' uleew, kiib' ch'iich' teew jilon kiib' ch'iich' jaa', ajrik'ure tiqaye' xilj ra k'utunk lamas wi' jb'ijaq.

ch'iich' uleew

ch'iich' teew

ch'iich' jaa'

Tinsik'ij jwiich taq ra pach'ul tzij, ajrik'ure tintz'aqatsaj.

Tiqatz'iib'aj

- Tijk'amb'i kristyan li k'ayb'l jilon li nojel tinmit.

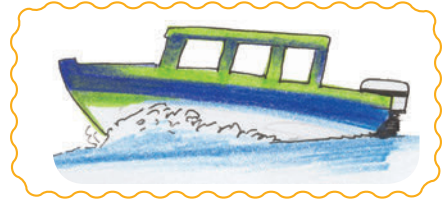
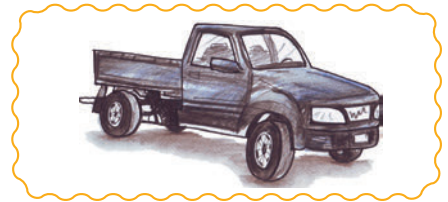
- Tijk'amb'i kristyan li jalan tinmit tiq'ax chub' jaa'.

- Tijk'amb'i kristyan li jalan tinmit tiq'ax lekj.

Tiqatz'iib'aj nen rilik nojel taq ra ch'iich' wi xilj wuuj, jilon tiqatz'iib'aj nen ch'iich' kojol qawi'l, jilon nen ch'iich' kita' kojol qawi'l.

Tiqakoj oxilb' jxaq wuuj, tz'iib'ab'l pach tz'ajb'l.

Qleen

Tiqab'an jun qach'iich' uleew, ch'iich' jaa'pach ch'iich' teew.

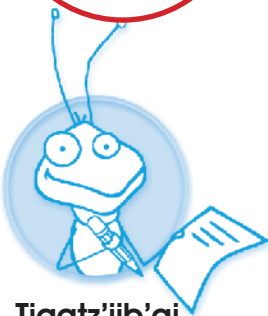

-Wik'an tintok tziiij xilj yujul tz'iib' ri, qatoke' q'e'l jilon wa'l taq ra tziiij, chop kiib' k'utun tz'ib'al la kyeq tz'ajb'l. qatz'ib'aj laj qa wuuj tz'ib'ab'l, taq ra tziiij xqata'w

Ojchaakunk

K'	o	m	tz	a	w	ch	K'	aa	a
ch	e	a	n	m	J	e	o	b'	j
aa	K'	o	m	o	u	ch'	m	ch'	k
k	y	l	e	s	l	e	tz	ii	uu
a	k	o	m	oo	n	l	a	ch'	n
j	e	l	i	a	s	x	w	m	a
t	a	j	k	ee	m	i	ch	q	j
ii	K'	a	y	b'	l	k	m	aa	tz'
j	ch	uu	ch	uu	q	a	e	j	ii
m	t	o	k	e	n	r	i	y	b'

Wi' taq ra wichb'l ri', titamaj xilj ra yujul tz'ib'.

Tiqatok oxlajuuj tziiij wi xilj yujul tz'iib', ajrik'ure' tiqatz'iib'aj li qawuuj tz'ib'ab'l.

Tiqatz'iib'aj

Pajb'noj

Tintz'iib'aj li inwuuj tz'iib'ab'l nojel inchomorsan pach nen xwetamaj li nab'ee tunaj re wuuj ri.

- ¿Nen qatawik li nab'ee q'iij li qatijoj ib'?
- Tintz'iib'aj chololtz'iib', jilon tintz'iib'aj juun ra k'utun re juntir ranm tz'iib'.
- Tintz'iib'aj nojel taq ra tzij tikojsaj liqakomon, jilon rik'il inpach tiqesaj jwlich pach tiqab'an jun k'utunk re juntir taq ra tzij.
- wi' oxilb' jwlich ch'iich' tichaakon chqe, qatz'iib'ajb'ka jujun jb'ijaq.
- Tiqakoj oxilb' jxaq wuuj, tz'iib'ab'l pach tz'ajb'l.
Tiqab'an jun qach'iich' uleew, ch'iich' jaa'pach ch'iich' teew, tikak'ut chiiwch qech'elxik jilon tiqata' rechaq ¿Nen kojol jwi'laq?
- ÷ ¿Nen k'ure wech'elxij?, ¿Nen chaak tijb'an taq la jaa?
- ÷÷ Tintz'iib'aj nojel chaak tib'ansaj li qakomoon.
- ÷÷÷ Tintz'iib'aj ra b'ixank re k'amtzawch, ajrik'ure' tintijoj wiib'.
- ÷÷÷÷ Rik'il kijab' inpach tiqab'an jun ra yujul tzij ajrik'ure' tiqatok nojel taq ra tzij tiqata' xilj.
- = Tintz'iib'aj nojel ichomorsank jilon wetamb'l xinta' li nab'ee tunaaj.

JKAAB' TUNAAJ

OJYOLOOW

Rayb' no'j:

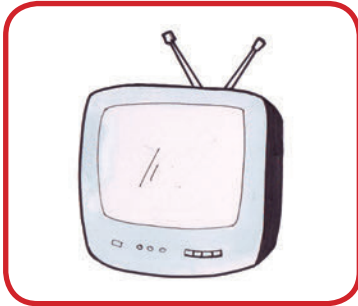
Okeeb'

- Tij sik'iij jwiich wuuj, pach tijtz'iib'aj nojel jchomorsank chub' tz'iib'al la' wuuj.
- .. Rik'il k'iib', oxiib' jpach tijchomorsan taq nojel qeleen pach tijtz'iib'ajtaq laj jwuuj tz'iib'ab'l.

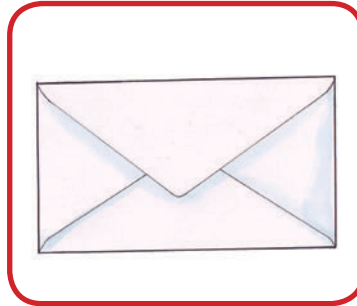
Ch'iich' yolooj

Taq ra ch'iich' ri, tichaakon chqe re tiqetamaj nen k'ure tijiin tiqaxaj nojel kristyan wi' li jalan tinmit, jilonre re ojyoloow rik'il qech'elxik wi'taq naqaj jilon naj, jilon rech tiqatz'iib'aj juun tziil wiich.

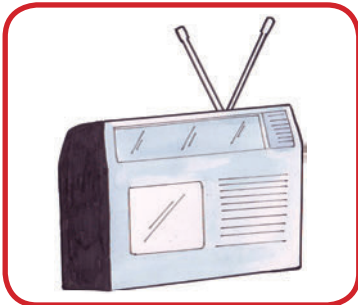
ilil ch'iich

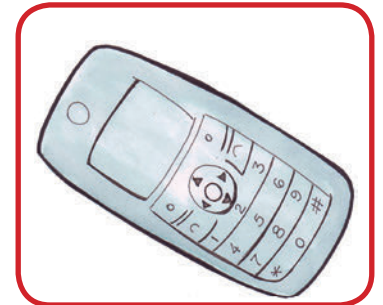
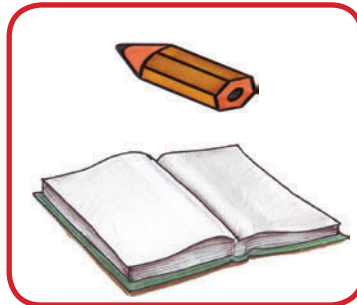
jya'ik tziilwiich

ch'iich' yoloj

jta'ik ch'iich

Ojchaakunk

Tintok kiib' inpach.

- Lajori qetamchak jwiich ch'iich yoloj, tiqil taq ra wiichb'l jilon tikatok, jun ch'iich' yoloj, jun ilil ch'iich', jun jta'ik ch'iich, jilon jun wuuj re jya'ik tziil wiich. Ajrik'ure' tiqaye' jujun xilj taq ra k'utunk' wi' li wuuj.

ch'iich yoloj

ilil ch'iich'

jta'ik ch'iich'

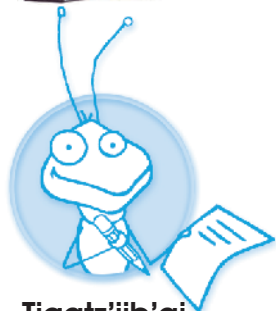
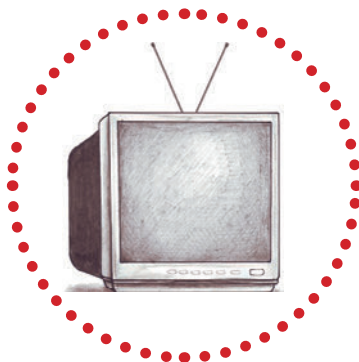
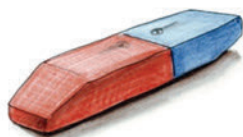
jya'ik tziil wiich

Tiqatijoj qilib'

- .. Rik'il kiib' qapach ojyoloow chub' wichb'l wi chiwch wuuji, qab'iij nen rilikaq.
- ... Li qawuuj tz'iib'ab'l tiqab'an jun ra setesik re taq ra ch'iich' tichokon rech ojyoloow rik'il qech'elxik, jilon taq ra wichb'l re jya'ik tzil wiich, ilil ch'iich, jilon ta'ik ch'iich'. **K'utunk**

Tiqatz'iib'aj

Twil taq ra wichb'l, ajrik'ure' tintz'iib'aj juun ra nuuch' yoloow, chub' nojel ch'iich' tichaakon chiqe.

B'iij

B'iij ri nojel qleen wi wich uleew chopka' awaj, ka'n, chee', kristyan pach ni'j qleen chik wi chiwch qachuuch uleew. Lajori tiqaya' jb'iij ni'j qleen wi chiwch qachuuch uleew.

tuul

k'um

matzat

k'wax

Q'uuq'

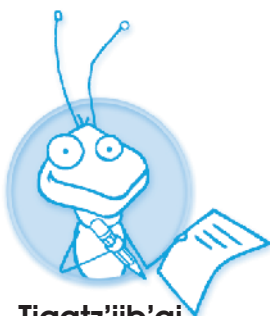
ajtzo'

keej

k'ooy

Tiqatz'iib'aj

aranx

sulub'

lkej

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waqib' jb'iij ka'n

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waqib' jb'iij jwlich chee'

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waqib' jb'iij kutz'ii'

Jk'exwaach b'iij

Li Tz'unun Tziijb'al tikojsaj jun puq tzii re jk'exwaach b'iij. Li wuuj ri tiqaya' jb'iij nen tzii tikojsaj re jk'exwaach b'iij li Tz'unun Tziijb'al. K'utunk:

iin

ooj

aat

aat taq

re

re taq

Tiqasik'ij jwich

Li qawuuj tiqasik'ij jwich pach'ul tzii rik'il nojel jk'exwaach b'iij.

Iwr b'esal q'iij xinpe iin

Ooj kojol saq k'iix poot'

Aat tasik'ij jwich wuuj

Lamas xata' aw'ib' aat taq

Ooj xojb'ena rik'il re

Re taq xxojow taq iwr

Tiqatz'iib'aj

Nab'e tqil taq ra wichb', tiqachomorsaj jun ra pach'ul tzii, ajrik'ure li qawuuj tiqatz'iib'aj ra pach'ul tzii rik'il chi jujunal jk'exwach b'ij.

iin _____

ooj _____

aat _____

at taq _____

re _____

re taq _____

iin _____

ooj _____

aat _____

at taq _____

re _____

re taq _____

iin _____

ooj _____

aat _____

at taq _____

re _____

re taq _____

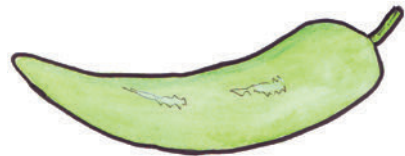
Rechb'ej b'iij

Li Tz'unun Tziijb'al ti'echb'ej b'iij rik'il kiib' puq k'ere'l tziij, wi jun puq tikojsaj re b'iij timajmaj rik'il ranm tz'iib', jilon wi jun puq tikojsaj re b'iij timajmaj rik'il nuk'ul tz'iib'. K'utunk:

Puq k'ere'l tziij tikojsaj re ti'echb'ej b'iij li Tz'unun Tziijb'al			
Rik'an	Nab'ee	Rik'il nuk'ul tz'iib'	Rik'il ranm tz'iib'
	Jkaab'	in-	w-
	Jroox	a-	aw-
K'iyirsal	Nab'ee	j-	r-
	Jkaab'	qa-	q-
	Jroox	a- aq	aw-aq
		j-aq	r-aq

Li wuuj lajori tiqaya' jun k'utunk, nen jtz'iib'aj tib'ansaj ri re' ti'echb'ej jun b'iij li Tz'unun Tziijb'al. Chop b'iij timajmaj rik'il ranm tz'iib' jilon timajmaj rik'il nuk'ul tz'iib'.

Rik'il nuk'ul tz'iib'	Rik'il ranm tz'iib'
intiit' atiit' jtiiit' qatiit' atiit' aq jtiiit' aq	wiik awiik riik qiik awiikaq riikaq

Rik'il kiib' qapach tiqechb'ej b'iij timajmaj rik'il nuk'ul tziib', jilon rik'il ranm tziib'.

Ojchaakunk

Rik'il nuk'ul tz'iib'	Rik'il ranm tz'iib'
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> 	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Tiqatz'iib'aj taq ra k'ere'l tziij raj re ti'echb'ej b'iij wi li qawuu.

Tiqatz'iib'aj

Rik'il ranm tz'iib'

Rik'il nuk'ul tz'iib'

aab'

tzuu

ixiim

sii'

okox

wuu

imul

pwaq

K'ere'l tziiij

Nab'ee K'ere'l tziiij: ri k'ere'l tziiij tikojsaj chiiwch ra' jun tziiij K'utunk:

ajchaak

ajtz'aaq

inchuuch

qab'ee

inch'umil

awikan

wanab'

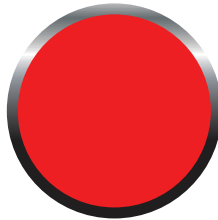

k'isb're k'ere'l tziiij: ri k'ere'l tziiij tikojsaj k'isb're ra' jun tziiij. K'utunk:

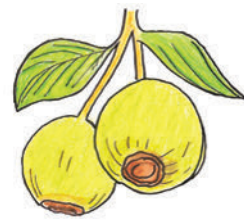
ajq'ojomb'

ketkaa

jq'anaal

Rik'il kiib' qapach tiqatok ni'j tziiij lamas tiqakoj nab'ee k'ere'l tziiij pach k'isb're k'ere'l tziiij.

Tiqatijoj qiib'

Tiqatz'iib'aj oxilb' tziiij tijk'omb'i nab'ee k'ere'l tziiij.

_____

Tiqatz'iib'aj oxib' tziiij tijk'omb'i k'isb're k'ere'l tziiij.

_____

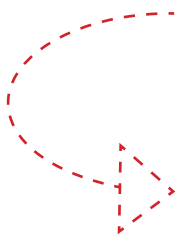
Ranm tzijj

Ra nab'ee k'ere'l tzijj **X**, ri tib'in ranm tzijj q'axe'l chaq.

Re ranm tzijj tiq'aax lajori ri nab'ee titz'iib'aj jk'exwach b'iij.

Ranmtzijj q'axe'l chaq

ch'a'wk

xinch'a'wk
xach'a'wk
xch'a'wk
xojch'a'wk
xatch'a'w taq
xch'a'w taq

Ranm tzijj tiq'aax lajori

Oq'ej

in'ooq'k
at'ooq'k
ti'ooq'k
oj'ooq'k
at'ooq' taq
ti'ooq' taq

Ranm tzijj tijiin tiq'aax

Tz'ib'ank

tijiin intz'iib'ank
tijiin attz'iib'ank
tijiin titz'iib'ank
tijiin ojtz'iib'ank
tijiin attz'iib'na taq
tijiin titz'iib'na taq

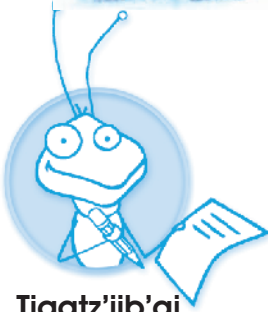
Re ranm tziij ajkina tiq'aax tikojsaj **iri**, re nab'ee, jkaab', jroox kristyan pach rik'an pach re nab'ee kristyan k'iyirsal. K'ere'l tziij **ari** tikojsaj re jkaab' pach jroox kristyan k'iyirsal.

Ranm tziij ajkina tiq'aax

atink

inatiniri
atatiniri
tiatiniri
ojatiniri
atatin taqari
tiatin taqari

Tiqatz'iib'aj

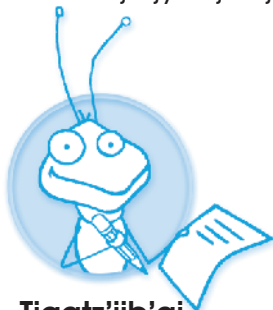
Li qawuuj tiqatz'iib'aj ranm tziij li kijab' q'axb' q'iij. Tiqatz'iib'aj xilj kijab' luwr wi li qawuuj.

Ranm tziij q'axe'l chaq (jolink)	Ranm tziij tiq'aax lajori (chomorsank)
	
	

Riliik b'iij

Riliik b'iij tijya' jb'iij nen tilatun

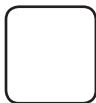

Tiqatz'iib'aj

Q'eq

Saq

Q'an

Rex

Keq

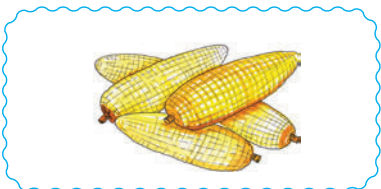
Tiqil wichb'l, tiqasik'ij jwich wi wich wuuj, ajrik'ure'
tiqatz'aqatsaaj ra nuuch' pach'ul tziiij wi laj xukt.

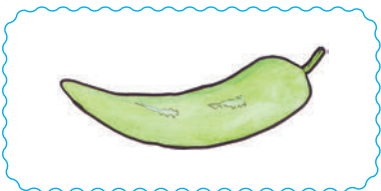
Kinaaq'

Kutz'ii'j

Jal

ik

jaa

Q'eq _____

saq _____

q'an _____

rax _____

keq _____

Qile'

Rik'aj nojel taq ra jwich chee'

ki' - ch'om - k'aa - rii

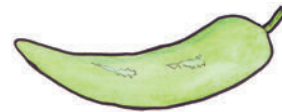
ki'

Ch'om

rii

K'aa

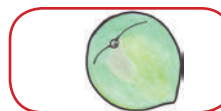

- Tiqatok jpach nojel taq ra wichb'l, tiqil , jilon tiqasik'ij jwich nojel taq ra jwich che' ajrik'ure, tiqab'an chiiwch qa wuuj tz'iib'ab'l, jun ra juch' chop ra k'utunk wi chiiwch wuuj.

Pok ki' ra keq

Pok rii man ik

Pok k'aa man ichaj

Pok ch'om man tras

K'iyirsajk

Li Tz'unun Tzijb'al tita'maj k'ii puq k'ere'l tzij tikojsaj re jk'iyirsaj b'iij. Jun rechaq ri tikojsaj re jkaab' jb'iij kristyan rik'il k'ere'l tzij **yaq**, ri tib'ijsaj jkaab' jb'iij jun puq ech'elxiik. K'utunk:

Ajpob

Yaq Ajpop

Ri jk'iyirsaj jb'iij kristyan. K'utunk:

Ak'l

yaq ak'l

Jun puq chik tzij looq' tik'iyirisaj ri nojel tzij tijya' jb'iij chaak tiran taq kristyan. K'utunk:

Ajtz'aaq

ajtz'aqb'

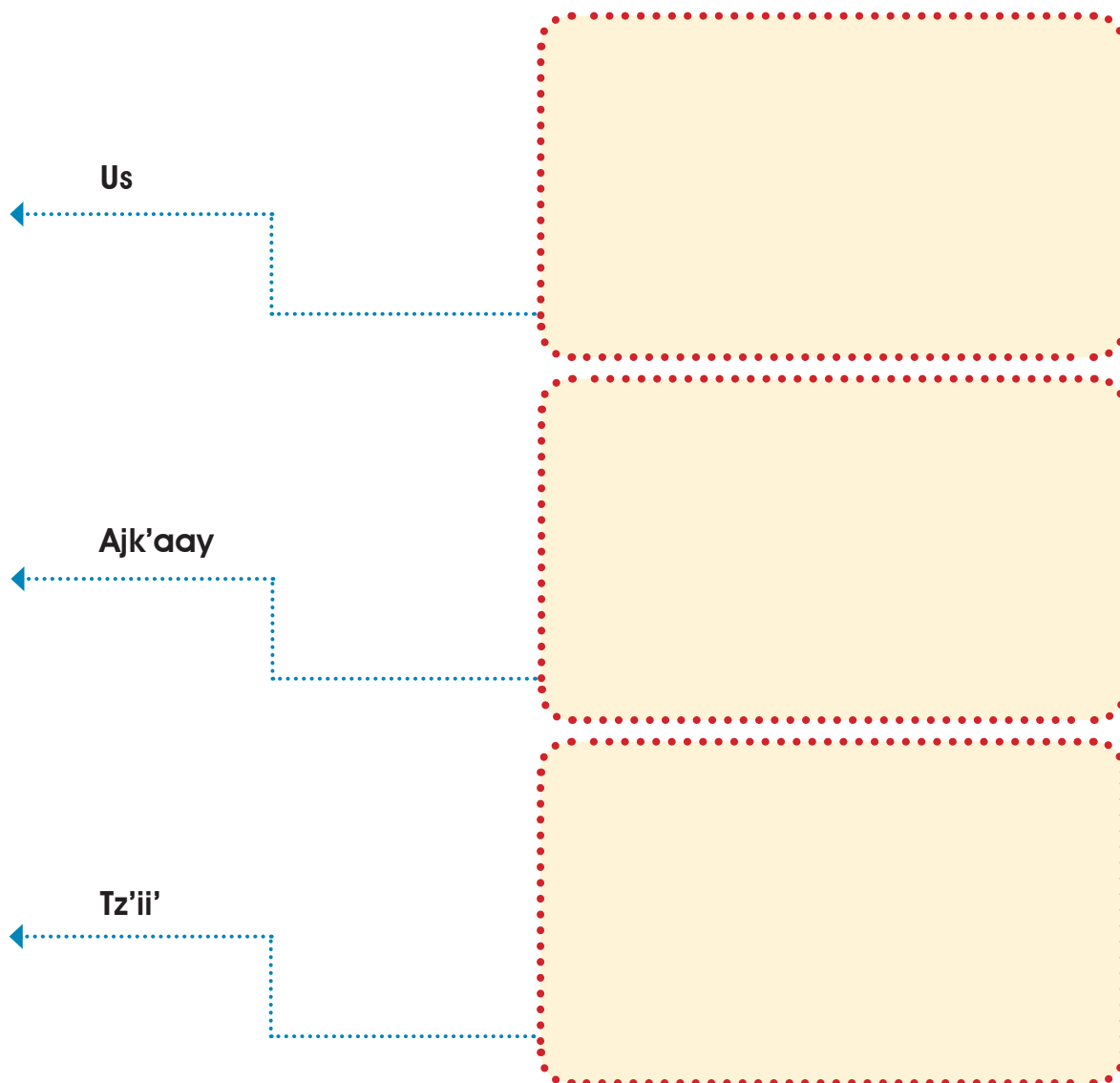
Tiqatz'iib'aj

Li qawuuj tiqatz'iib'aj oxiiib' k'utunk lamas tiqak'iyirisaj tziij rik'il **yaq, b'** pach **maq**

- Jilon tiqatz'aqarsaj taq ra tziij wi laj qawuuj, tiqatz'iib'aj laj xukt nen tziij tijmaj, tiqakoj **yaq, b', maq**, jilon tiqab'an jujun taq ra wichb'l kita' neri'.

- .. Tiqatok nij tziij chik, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj laj qawuuj tz'ib'ab'l.

Riliik ranm tzii

Riliik ranm tzii, ri jun rechaq tzii tikojsaj li Tz'unun Tziib'al.

K'utunk:

q'iij

iwr, miir, kab'jiir oxab'iir laq'j,
laq'ab' uke, kab'iij, , oxjiir,
junab'

luwr

naj, ikim, kili, lekj, lamas,
naqaj, **lamas**, ajsik, kla',
neri.

jb'aniik

usiil, laj oor, ta' li, jiloni'n, jilon
li, kita', k'ax li, jilon ri, nik', **qus**,
etqe

jk'iyal

jurub', **nim**, jujun, k'ii, kiitz

- Nab'e tqil taq ra tzii wi li jalan tz'ajb'al, tiqatz'iib'aj nen riliik ranm tzii raj li pach'ul tzii.

Ojchaakunk

- .. Xtawchki jun _____ re jya'ik jnimal qanimq'iij
- ... _____ b'esal achuuch.
- .... Jor _____ riliik ra apoot' kojol awi'l.
- Pok _____ man apu'y k'omolch awi'l chuuch Liiy.

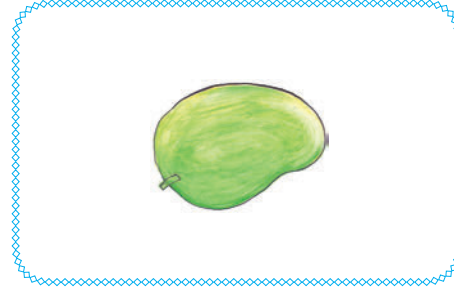
Tiqatijoj qilib'

- Ojchaakun rik'il kiib' ak'l, tiqachomorsaj tiqatok jalan jk'ulaj nojel tziij tiqil jwiich.
- .. Tiqatok kiib' taq ra ab'aj, kiib' taq ra chee', jilo kiib' jxaq chee'.
- ... Tiqatok lamas wi'w jpach, ajrik'ure' tiqaya' taq ra, ab'aj, chee', jxaq chee' chub' jk'ulajaq.

naj

ch'om

tyooj

nuuch'

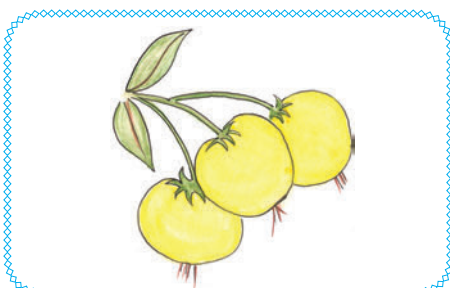
nim

b'aaq

ki'

naqaj

Jalan jk'ulajik tzii

Jalan jk'ulajil tzii, ri jun puq tzii jalan ti'elwi'w.

K'utunk:

naj

=

naqaj

nuuch'

=

nim

Rik'il kiib' qapach tiqab'an chaak tiqatok jalan jk'ulajik nojel tzii.

Ojchaakunk

K'utunk:

ikim ○

○ xa'

chiwch ○

○ saq

xulan ○

○ miq'in

nim ○

○ tzalan

saq ○

○ rax

tz'iil ○

○ ajsik

pim ○

○ nuch'

suk'ul ○

○ chrij

chaq' ○

○ paqalk

joron ○

○ Tz'iil

- Lajori tiqatok julajuuj tzii chik pach jalan jk'ulaj, tiqatz'iib'aj laj qawuuj tz'ib'ab'l.

Awat

Nojel awat ri jpixab' ojr taq qamam qatiit' xikanjye' taq xkan jk'ute taq re qaqaaq qachuuch, lajori' rajawaxk qaloq'aj nojel awat jilon tiqaloq'aj ojr taq qamaam qatiit'.

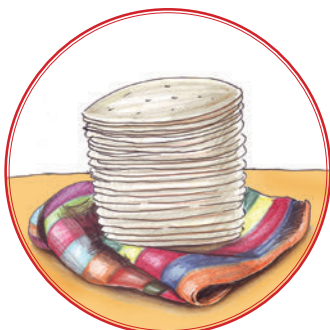

○ Awat titixsaj jaa' chirij jun tz'ii':

Jw'il b'ka wene' tikam jun kap jab' tipechirij kamnaq, kita' chki' titanark.

○ Awat tisoksaj jb'aa juun ra nuch'

ek'l: Rajawaxk wichaq kiib' jjunab', wene tijsoksaj jb'aa jilon k'ax tijtijtak re tich'aw taq.

○ Awat tisiqsaj waa:

Wene tasiq waa ti'elch waa laj awiich.

○ Awat ojelb'i laq'ab' rik'il chaj chiwch iik':

wene ojel jilonli lajoor tielch saq laj qab'aa.

○ Awat jun ak'l pach jun k'ojol wunaq ti'alchin rik'il jun nim kristyan:

jwi'l ri tik'omowb'i nojel jri'jal jun nim kristyan.

Tiqatz'iib'aj

- Twil nojel taq ra wichb'l, ajrik'ure' tintz'iib'aj nojel inchomorsank, pach wetamb'l chub' awas jilon tinta' re inqaaj inchuuch nen retamb'l chub' awas ri.

Tiqatz'ib'aj laj qawuuj tz'ibab'l nen tziiij raj re tiqatz'aqatsaaj pach'ul tziiij.

Titzaq inch'ol chiwch man _____

Jor qus tilatun rij ra _____

Ra _____ wi' chub' man chee'

Jor nim ra jjee ra _____

_____ chaq man ak'

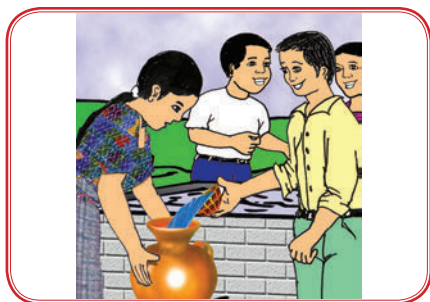

ra _____ wi chiralaj jun ab'aj

Tiqatijoj qilib'

.. Tiqatz'iib'aj kijab' pach'ul tz'ij, re taq ra wichb'l tiqil jwich.

Blank area for writing or drawing, enclosed in a dashed blue border.

Tiqatijoj qilib'

... Qonojel qab'ane' ra b'iix re ra tz'unun

Ajtij tijsik'iij jwiich ra b'iixan chiqawiich, tiqab'an nen tijb'iij ajtij.

(b'iix) Taq ra ka'n

Ra tz'unun, ra tz'unun
Chop riliik jqaaj
Jilon ikim jilon ajsik
Jilon chijwiich, jilon chirij.

Ra q'uuq', ra q'uuq'
Chop riliik jqaaj
Jilon ikim jilon ajsik
Jilon chijwiich, jilon chirij.

Ra k'e'l, ra k'e'l
Chop riliik jqaaj
Jilon ikim jilon ajsik
Jilon chijwiich, jilon chirij.

Pajb'noj

Tintz'ib'aj laj inwuuj tz'ib'ab'l nojel inchomorsan pach nen xwetamaj li jkaab' tunaaj re wuuj ri.

- Tintz'ib'aj jurub' ch'iich' yoloj ilan inwi'l jilon kojol inwi'l.
- Tintz'ib'aj nojel jb'ij ka'n, kutz'ii'j, chee' jilon wuran wetam jb'ij jilon ilan inwi'l.
- Tintz'ib'aj jun puq k'exwach b'ij tikojsaj li tz'unun tz'ib'al jilon tinb'an kiib' k'utunk .tintz'b'aj oxiib' k'utunk re rechb'ej b'ij.
- Tintz'ib'aj oxiib' k'utun re nab'e k'ere'l tzij, jilon oxiib' k'utunk re k'isb' k'ere'l tzij.
- Tintz'ib'aj juun k'utunk re nojel ranmtzij, chop q'axelchaq, tijiin tiq'ax lajori, jilon ajkina tiq'ax.
- Tintz'ib'aj Jujun jk'utunk re nojel riliik b'ij.
- Tintok nojel jwiich chee' jilon tinb'an juun yujul jwiich che' ajrik'ure' tiqatij rik'il juntir qapach.
- Tintz'ib'aj oxiib' k'utunk re k'iyirsaj.
- Tintz'ib'aj oxiib' k'utunk re jalan jtz'ib'al tzij.
- = Tinta' re inqaaj paach inchuuch job' awas, ajrik'ure tinsik'ij jwiich chiiwch inpach.

JROOX TUNAAJ

QAB'ANTAJK

Okeeb'

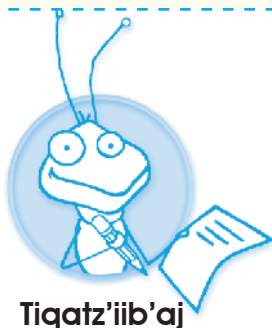
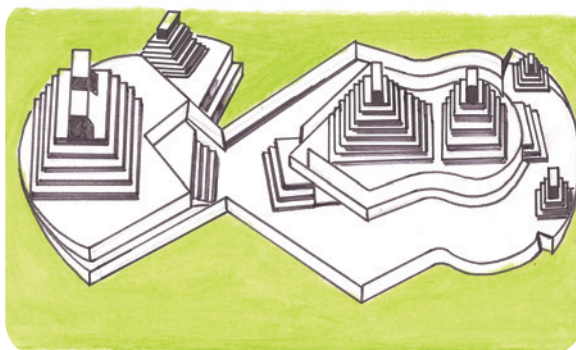

Okeeb'

- - Tijya' jib'iij jno'j jilon tijtz'iib'aj nojel jchomorsank chub' nojel pach'ul tziiij tz'ib'al pach ni'j qeleen chik.
- - Tijnimarsaj jtziij pach jno'j chub' nojel qleen tz'iib'alk.

Tz'unun Kaab'

Tz'unun kaab', jluwr k'is qamaam qatiit'
ri rechaq xtiw taq ranm qab'antajk,
rajwax tiqaya' jq'iijal
qatzijb'al ri re xkan jtike' taq nab'e taq
qamaam qatiit'
re xb'imb'ej taq jun quslaj q'ij saq,
tab'aka'
tiqasach qatzijb'al ri' jnimal qab'antajk,
ooj aj Tzunun Kaab'.

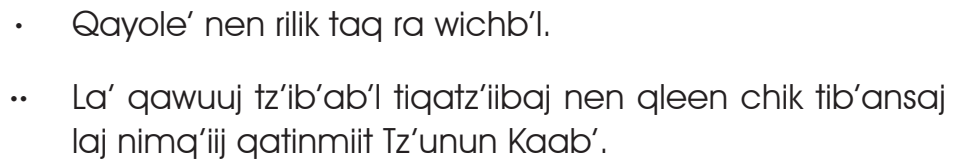
Tiqatz'iib'aj

Tiqatz'iib'aj jun ra pach'ul no'j chub' ra wichb'l wi li
jxaaq wuuj, titz'iib'maj ajrik'ure' tiqasik'ij jwich chiwch
qapach.

Handwriting practice area with 15 horizontal lines.

Jkaaj Junab'

Jor tki'ko't qanm laj qatinmit Tz'unun Kaab' lamas tib'ansaj seb'laj nimq'iij jwi'l tik'ulsaj ja'iij tyoox, rib'ka' laj qanimq'iij nojel qleen tib'ansaj re tijye' ja'iij qab'antajk. Laj qanimq'iij tib'ansaj Xojoj Patzka'r, tichasaj Rab'in Tinmiit Ji'non jb'aniik loq'laj taq mortomil laj qatinmit Tz'unun Kaab'.

Tiqatz'iib'aj

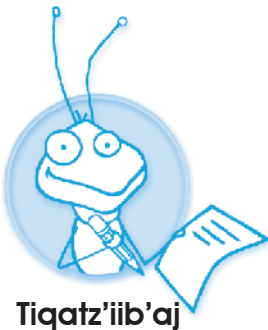

- Qayole' ¿nen jcha'saj Rab'in Tinmiit?
- ¿Jurub' taq ra q'opoj anm twax taq li pajb' no'j?

- Qayole' ¿nen tijb'antaaq loq'laj mortomb'l laj qatinmiit Tz'unun Kaab'?
- ¿Nen qleen chik tib'ansaj laj qa tinmiit?

Tiqatz'iib'aj

Tinta' re inqaaj pach inchuuch nojel taq ra tz'onink ri' ajrik'ure' tintz'ib'aj laj inwuuj tz'ib'ab'l.

¿Nen k'ure' qab'antajk?

¿Nen jya'ik jnimal qab'antajk tiqab'an?

¿Nen qleen chik tib'ansaj laj qatinmit Tz'unun Kaab' re jya'ik jnimal qab'antajk?

Qile' nen tijiin tijb'ij taq ral ak'l

Tiqakoj retal nen tijiin tijb'ij taq taq ral ak'l chub' qleen wi' li nimq'ij.

- Tqil taq ra wichb'l li qatz'ib'ab'l tiqak'ut nen ra ak'l tijiin tich'a'wk.

Nen itz'ab' chawaj
oj'ook Waan

Jor qus ra poot'
kojol awi'l. qus
awilik atb'e li
nimq'ij.

K'omtzawch chuuch.
čjurub' rijil taq ra
kaab'?

Ojchaakunk

- Qayole' nen tijiin tijb'an taq taq ral ak'l.
- Nen taq ra ak'l tijiin tichaw taq, jilon nen xij taq.

Ritz'iqb'al aj Tz'unun Kaab'

Rib'ka ri, ritz'iqb'al yaq anm pach yaq wunaq aj Tz'unun Kaab'.

Yaq wunaq aj Tz'unu Kaab' tijkojtaq:

saq weex, qyeq paas, suut', patb'aa jilon xajab'.

Yaq anm aj Tz'unun Kaab' tijkoktaq:

q'eq uuq, paas, saq k'iix poof', chijj, pe'rij, uu pach ruu xikn.

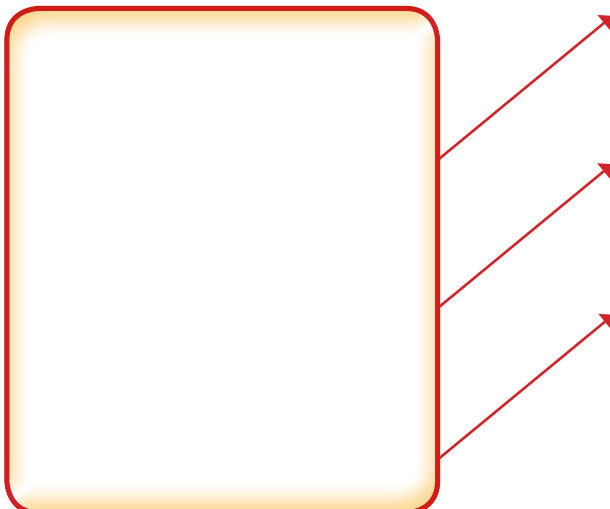
Rib'ka' ritz'iqb'al kristyan aj Tz'unu Kaab', xikanjye, xikanjtike' taq ojer taq qamaam, qatiit'. Rajawax tiqetamaj lamas petzal.

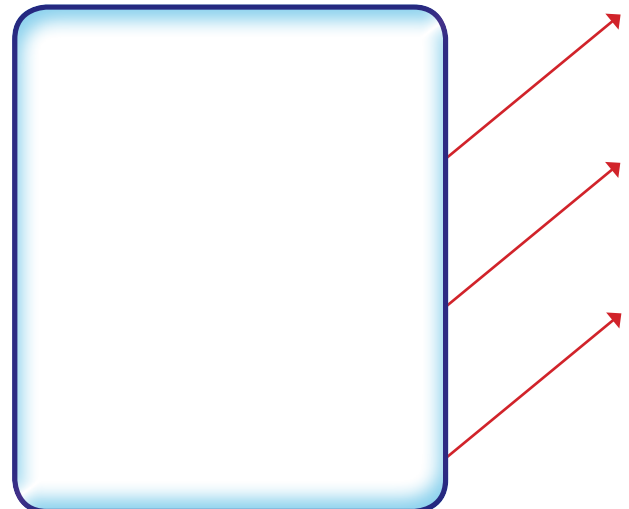
Ojchaakunk

- Rik'il joob' qapach tiqab'an jun ra qawichb'l re jun ra wunaq pach juun ra anm kojol ritz'iiq ajtinmit, jilon rik'il jun ra juchb'l tiqa tz'iibaj jujun jb'iijaq.

ritz'iqb'al anm

ritz'iqb'al wunaq

Poot' re anm aj Tz'unun Kaab'

Tiqasik'ij jwiich

Wi' jun kaxk'olil laj qab'antaj ooj aj Tz'unun Kaab', lajori yaq amn kita' chiki' tijkoj taq k'iix poot', jwi'l kita' qus tirik'aj taq jkojik saq k'iix poot' jwi'l xk'omon rechaq jkojik kamiix re aj K'iche'. Rib'ka xnow k'ax re qab'antaj ri re' jyuaq' taq yaq K'iche', k'ii anm xk'uli taq rik'ilaq wunaq aj K'iche', jwi'l k'uli yaq anm xk'axsaj ritz'iqaaq jwi'l richijilaq jilon wi' ni'j anm xe' taq li jalan tinmit jwi'l k'uli xk'ax ritz'iqaaq pach jtziib'alaq.

Tinb'an juun tz'onink chawe aat taq rajawax qetamaj nen jcholaj poot' re anm aj Tz'unun Kaab', wi k'ii kristyan kita' retamaq nen jtikarch, jilon wi ni'j kita' retamaq jurub' ti'elwi'w chiwchaq ojr taq qamaam qatiit'.

Poot' re anm aj Tz'unun Kaab', ketkik jqul lamas na'l taq ra jxaaq q'iij la', chirij ra poot' wi taq ra ka'n, chee', kutz'ii'j la, jilon chiralaj k'iix taq ra jchii'.

Qakoheb'ka' poot' ajtinmiit jilonli ti'ilsaj nen qab'antaj chijxo'l jun puq kristyan jilon ti'ilsaj lamas petzalkojwi, jilon nen tziib'al ojyoloow.

Jwi'l k'uli rajawax tiqetamaj nen jtikarch loq'laj poot' re anm aj Tz'unun kaab'.

Ooj anm qakoheb'ka qapoot' ajtinmiit jilon li tik'iy qab'antaj, re jilon li kita' tik'is li qab'antajk.

Qakoje' b'aka qa poot' ajtinmiit, re jilon li kita' tik'is li qab'antajk Tz'unun kaab'.

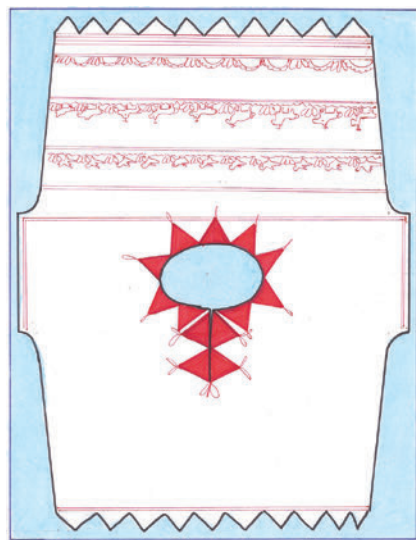

Qleen

Chi qajujunal tiqab'an jun ra poot', looq' tiqakoj itz'iyeq, b'aatz', tz'iib'ab'l pach tixerx; we kita' qleen ri qik'il, looq' tiqakoj wuuj, tixerx, tz'iib'ab'l pach tz'ajb'l.

Tib'antaj qawi'l tiqak'ut re ajtij. K'utunk.

xojoj

La nimq'ij qatinmit Tz'unun Kaab', wi' qustaq xojoj tijb'an taq, kristyan, pach taq ra a'kl. wi' xojoj re ajxojb'l, jilon xojoj re patzka'r, jilon taq ral ek'l tijb'antaaq taq ra jxojojaq.

-Waan il taq ra wichb'l, jor qus rilik taq ra xojoj tijiin tijb'an taq.

Tz'et tab'ij lxchahim.

-Lajori qane' jun k'otoj chii' re qaqaaj, qachuuch, jilon re ajtij.

Tiqatz'iib'aj

- Tiqata' re qaqaaj pach qachuuch ¿Nen xojoj chik tijb'ansaj laj qatinmit?

- Tiqata re ajtij ¿nen xojoj ilan jwi'l li jalan tinmit chik?

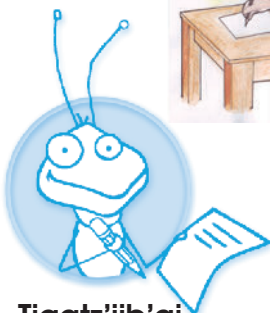

Qatinmiit

Jor inki'kot win laj intinmiit Tz'unun kaab', lamas wi taq kristyan wi' nojeel jk'aslemalaq xkan jye' ojor taq qamaam, qatiit'.

Wi' taq ajk'ayb'l, ajtz'aaq, ajkuun, ajkeem, ajtz'ib', ajtijoj ib', nojel chaak tikwintaq chij b'anik rech tijye'taq jnimal qa tinmiit tz'unun kaab'.

Tiqatz'iib'aj

- Tiqatok kiib' qapach re tiqab'an jun k'otoj chii', chub' qleen laj qatinmiit, chub' jchaak, pach ni'j qleen chik, ajrik'ure' tiqatz'ib'aj li qawuuj.

K'ayb'l

Tiqasik'ij jwiich

Qatinmiit Tz'unun k'aab', jor xk'iyk, nojel q'iij wi' ajk'ayb', wi' kristyan tipe taq b'awiitz tijk'amtaq ichaj, saqwaach, q'ooq' jilon aj ch'ola' tijk'amtaq piix, mukun, nojel qleen chik tik'aysaj, juntir ajk'ayb' tich'ejeje taq chijsujik jk'ayaq.

Chawaj rax kinaq',
saqwach pach
q'ooq'.

Chawajaq ixim,
ch'im, aranx, patb'a
pach chikach.

Chawajaq piix,
jilon wi' kutz'iij
tink'ayaj.

Jurub' rijil paj re
saqwach.

chawaj ta k'am ta,
taq ra ch'iiw, jilon
taq ra tz'ii'.

Chawaj q'inim.

Tiqatijoj qilib'

Tiqamulaj qilib' rik'il kiib', oxiib' qapach ajrik'ure' obj'e li k'ayb'l re qakomon, tib'an jun k'otoj chi' re nojel ajk'ayb'l.

¿Nen tak'ayaj chuuch?

¿Lamastab'it, jilon lamastak'amch ak'aay?

¿Nojel q'iij atpe laq tinmitt chij k'ayaj nojel qleen?

Tiqatz'iib'aj

Rik'il qapach tiqachomorsan ra k'otoj chi' xiqab'an li k'ayb'l ajrik'ure tiqatz'iib'aj xil jun jxaaq wuuj, nojel qelen xqil li k'ayb'l jilon ojq'ax chiwch qapach chijsik'iij ra qawuuj.

Ajtz'aaq

Jor qus rilik qatinmiit Tz'unun Kaab' wi anm ajtz'aaq taq rib'ka tijb'an taq nojel taq ra qleen la xoq'ol, wi' ajb'anal b'ooj, ajb'anal t'u'y, ajb'anal xoot re jlejiik waa, jilon ajb'anal xaar rib'ka' jchaak yaq anm re qatinmiit Tz'unun Kaab', b'antal jwi'laq tib'e taq li k'ayb' chij k'ayaj nojel taq ra tz'aaq b'anal jwi'laq.

Yaq wunaq re qatinmiit ri rechaq tib'anow taq xaan re jb'aniik xan jaa, jilon xoot re jaa. Xaan jaa, jilon nojel qleen chik tijb'an taq la xoq'o'l, jwi'l k'uli qatinmiit tijin tik'iy, nojel kristyan tijb'an rochoochaq.

Tiqatijoj qii'b'

Li qatijoj ib' tiqak'amb'i xoq'ol re tiqab'an taq ra nuch' qleen re xoq'ol, ajrik'ure' tikan qaye' rech ticheqej, chop kutunk.

Ajkuun

Laj qatinmiit Tz'unun Kaab' wi' kii' ajkuun, wi ajkuun re tikunin taq re b'esal jch'ol juun anm, jilon jun wunaq, wi ajkuun re tichajin re anm ri re' titzib' chirij jun ra nee', jilon ajkuun re tikojoy taq li tuuj re tijiksaj nen k'ax re jun, jilon ajkuun re nuuch' taq ak'l, chopka' ak'l b'esal jja'aaq, jilon ak'l wi' chi' anm re'. Neri laj qa tinmiit wi' k'ii ajkuun jilon la nojel komon re qatinmiit. K'utunk:

Tiqatz'iib'aj

- Tiqatz'iib'aj ŷnen k'ure xqata' jilon qachomorsan, chub' ajkuun wi laj qatinmiit Tz'unun Kaab', jilon nen jchaak tijb'an taq.

Loq'laj tuuj

Ojor taq qamaam qatiit', wi' nojel jtuujaq, rib'ka juun jb'antaj xikan jye', xkanjtike taq chiiwch q'iij saq. Ojor taq tzii kok'xol tawil tuuj chaq' jaa, banal la' ab'aj, tz'aqal la xaq'o'l. Nab'e bi'amole ab'aj ajrik'ure' tib'ik'amsajch jtemal re' tikojsaj chub', ji'non jb'anik jwa'x jun tuuj. Chop k'utunk wi li wichb'l.

Ojortaq tzii wi' jb'aniik jk'ulil jq'iij tuuj. Retamaqi' qaqaaj qachuuch nen chaak tirawsijtaq tuuj, tijkojtaq q'aaq' xilj tijsik'ij taq li ranm qamaam qatiit', nab'e taq chuchqajw tijb'iij taq:

- Mat k'atk maam.
- Mat' k'atk tiit'.

Mat k'at li tuuj – tiche taq ta' qawa'xk xaq rechb'al tib'ansaj, ri' li rawsil jtujaq re nab'e kojem tuuj tib'ansaj.

Rajawax tib'ansaj rawsil tuuj ajrik'ure loq'chaq at ook xilj.

Nen tiqetamaj

Tiqaq'asajjwiich tz'oninkwili wuuj. Tiqatz'iib'aj nentiqachomorsaj.

- ¿Nen chaak tuuj li jun jaa k'olb'al?
- ¿Nen rawsil tib'ansaj na li tuuj?
- ¿Nen jb'anik juun muuch' li tuuj?
- ¿Nen tzii tib'isaj re kristyan wi' taq li tuuj?

Mayb' Cholb'q'ii

Ri qacholq'ii ooj ajmayb', ticholmaj rik'i jun, tik'isb'een rik'i ajlab' oxlajuuj Nojel q'ii re cholb'q'ii wi jun ajlab' tijpachlaj, ri li tib'in jchoq'aab' q'ii. Jilon wi' juk'al ajlab' q'ii re qacholq'ii'. Riri jb'ii jun wunaq q'ii re cholb'q'ii.

B'aatz', Ee, Aaj, I'x, Tz'ikin, Ajmaq, No'j, Tijax, Kawoq, Ajpu', Imox, liq', Aq'ab'al, K'aat, Kan, Keme, Keej, Q'ani, I Tooj, Tz'ii'.

Tiqatz'iib'aj

Tiqasik'ij jb'ij q'ii re cholb'q'ii, ajrik'ure tiqatz'iib'aj jujunal jb'ijjaq. Kutunk.

 B'aatz'	 _____	 _____	 _____
 _____	 _____	 _____	 _____
 _____	 _____	 _____	 _____
 _____	 _____	 _____	 _____
 _____	 _____	 _____	 Tz'ii'

Jk'aslemal loq'laj ab'iix (qatiko'n)

Inqaaj pach inchuuch tijiin tiyolow taq chub' jk'aslemal loq'laj ab'iix, jor tib'ison taq jwi'l kita'chki' tiqej loq'laj jaab'.

Inqaaj tijb'ir re inchuuch: ũnen k'ure tiqab'an re junab' ri lxchel, wene' kita' tiqej jaab' ũnen k'ure rilik loq'laj ab'iix.

Inchuuch tijb'ij; - rajawaxk tiqata' re Ranm Kaaj, Ranm Uleew jilonli tiqej loqlaj jab' rech kita' ojkam jwi'l wijaal, qetam loq'laj ixim rib'ka tiye' qak'aslemal chiwch ulew.

Tiqatz'iib'aj

- Tiqatok oxilb' qapach ojyoloow nen xqata' chub' ra tzijolil ajrik'ure' tiqatz'iib'aj laj qawuuj.

Qleen tib'ansaj re jtikik ab'iix

Inqaaj nojel junab' tijtik ab'iix, nab'ee tijtok jmokoom rech tijk'up ruleew, ri re' tiqeej nab'ee taq jab' tib'ansaj awal. Jmoos inchuuch tijb'an oxiib' chaak re ab'iix, nab'e: tijb'an joos, jkaab' tijb'an q'eet', jroox tijb'an muul. We chaqj chaq ab'iix, ri re' ri'j ilk', tijtokchik kiib' jmokoom re tijmaj taq roch'ooj, tik'ismaj och'ooj jwi'laq tijye' taq chuch jaa, ajrik'ure inchuuch tijsa' loq'laj jaal, jilon tijcha nimaq taq jaal re tijkoj re ijaaj, ajrik'ure tijk'ol juntiir jjaal xilj jun k'ujaa, chi usiil tiresaj jjaal xilj jk'ujaa re tijq'osaj re qawaa nojel q'iij.

Rik'il oxiib' qapach tiqachomorsaaj, jilon tiqatz'iib'aj.

Ojchaakunk

¿Nen jchakoon ixiim re qak'aslemal?

¿Jurub' qleen loq' tib'ansaj la' ixiim?

Tiqata' re qaqaaj jilon qachuuch ¿nen k'ure' tijb'an taq rechaq rejtiikik loq'laj ab'iix?

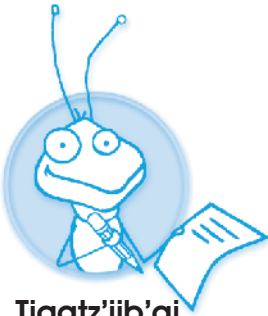
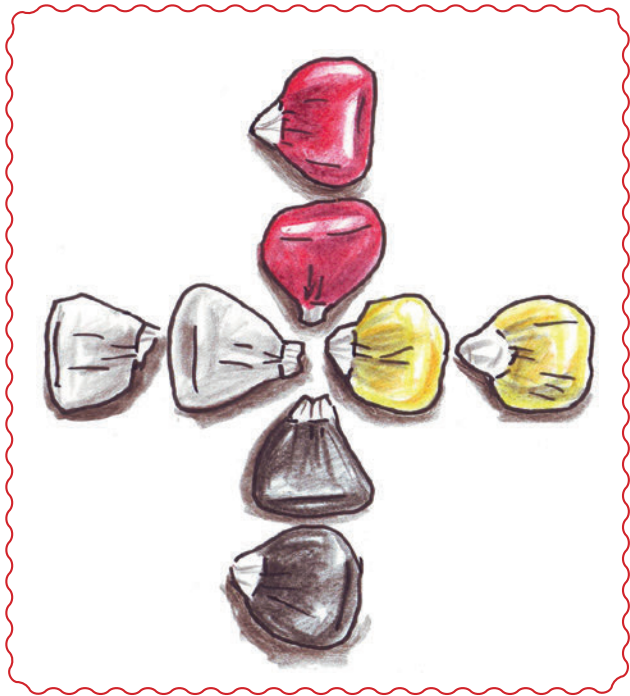
Loq'laj qixiim

Wi' kijaab' tinatun jwich qixim, rib'ka kijab' jxukt uleew.

Li tinmit re Paxil Kayala', xtamajwi' ixiim saq wiich pach ixim q'anwiich, rik'ili xansaj taq yaq nab'ee taq wunaq ajmayb' jb'ijaaq, B'alam kitze', B'alam Aq'ab', Majukutaj pach lq'b'alam, kla'li lamas petzalkojwi'.

Loq'laj ixiim ri jkaab' qachuuch, lajori wi' keqwiich jilon raxwich.

Jtikik ixiim ri jtikik qak'alesmal, qetam loq'laj ixiim rib'ka' ojtzuq nojel q'ijj, rib'ka' tijye' qak'aslemal chiwch q'ijjsaq.

Tiqatz'iib'aj

Rik'il jun qapach tiqab'an jun k'otoj chi', chub' jwich uleew, rajwax b'aka' tiqamulaj qachomb'l, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj tz'onink xil jun jxaaq wuuj chop nab'ee k'utunk:

Loq'laj Ixiim

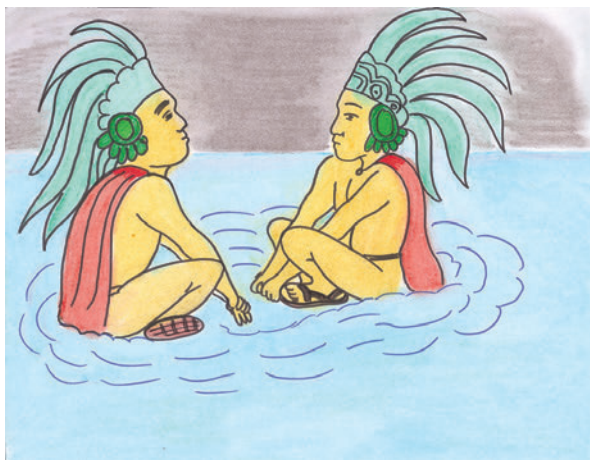
Jtikiik chiwch q'iij saq

Ri nab'ee q'iij, juntir uxlinaq, ta' jonoq tich'a'wk, tisilib', jemali' chiwch uleew, ajki' jk'aslemal k'is wunaq, ka'n, k'ichee' laj. Riqe palow' wi', ta' tisilib' uxlanaqi'n.

Kita' jonoq tich'aw re', q'equmqe re' jb'aniik, chopka juun aq'ab' ri kita' jk'isik.

Ajtz'aaq, ajb'itonk: Tepew pach Q'uuaq'matz wi' taq laj nik'aj ja', xilj juun ra q'equ'mal

Tepew pach Q'uuaq'matz xyolow taq xchomorsaj taq, xnuk' jtziyaq pach jno'jaq. Ji'k'u xchomorsaj taq jtikikch jk'aslemal ki' chee', k'is ka'n, jik'unon jk'aslemal wunaq re tijkuxtaj taq chiwch q'iij chuch saq.....Ri' xyolow taq chub' jk'aslemal, chib' saqarb'al, ji'k'unon, chib' nen tinimirsaj jwiich jwa-aq, ruk'a-aq.

Tepew xiiij: toso'baka rib' ja'! ijinon li titiker uleew!

Q'uuaq'matz xiiij: kitab'ka' kikotemal chib're lawi' xqab'an, wene' ajkina' jk'aslemal wunaq qas tichomorsank.

Jinon li xb'ansaj k'is nojel ka'n pach k'is nojel chee'. Jwi'lk'uli xchomorsaj taq jb'anik wunaq re tikojoon taq pach tijya'taq ja'ij ajtz'aaq- ajb'itol.

Tepew xiiij: Qatz'eqe'b'ka wunaq la xoq'ol, re ojkuxtajtaq pach tikojontaq chqawch.

Ri wunaq xb'ansaj rik'il xoq'ol, kita' tikwin tiwa'k, kita' jchoq'b, kita' tisilib'k, kita' tyoloow, kita' jcholan nen tijb'ij pach tijchomorsaj jilon kita' jchoq'b', tiwark laj'oor titzaqk, xokb'i lija' kla xijarwi'. Jwi'lk'uli ri tz'aaq kita' qus xelk.

Ajtz'aaq, ajb'itonk xchomorsaj taq xta taq re **lxpiyakok** pach **lxmukane**.

Q'uuaq'matz xiiij: Ataq qatiit' nen la' tiqab'anwi' wunaq re ojtzuq taq, ojkuxtaj taq, tijb'ij taq qab'j.

lxmukane xiiij: tz'aaq taq rij la' jb'aaq' tz'ite' pach sib'aaq.

Jik'unon li xtaw q'iij re xtz'aaq taq rij la' tz'ite' pach sib'aaq', rik'u xwa'x ralk'uwalaaq, kita' ranmaq pach jno'jaq, xaqe tilakan taq, kita' suk'ul jb'ee aaq.

lxpiyakok xiiij: iAat ranm kaaj, ranm uleew! Ma b'an k'ax re jchaak Tepew pach Q'uuaq'matz.

Ri k'uli xpe taq nik'j ka'nchij sachik jwichaq. Xpetaq k'u jali li tinmiit re Paxil pach Kayala' kijab' taq ra ka'n: juun **yak**, juun **utiw**, juun **k'el**, pach jun **jooj**. k'omolch **saq**, **q'an**, **rax**, **keq** jal jwi'laq, ri jal tichokon re waa.

Yak

Utiw

K'el

jooj

lxpiyakok pach lxmukane xke'j taq ra jal, ri la' xresaj taq b'elejeb' uk'a'.

Jik'unon li Tepew pach Q'uuq'matz xtz'aaq taq nab'e taq qaqaaaj- qachuuch rik'il q'oor saq wiich pach q'an wiich ixim, jinon ri jb'iijaa.

B'alam K'itze' rixoql ri' Puluna'

B'alam Aq'ab' rixoql ri' Chomijaa'

Majukutaj rixoql ri' Tz'ununijaa'

liq' B'alam Aq'ab' rixoql ri' Kakixajaa'

Ri taqa' nab'e taq qaqaaaj- qachuuch jor siq'il taq wunaq, siq'il taq anm.

Seb'laj kikotem laj k'aslemalaq jali laj relexb'q'iij.

Tiqatz'iib'aj

Rik'il kiib' qapach tiqatz'aaqarsaj nojel k'otoj chi'.

¿Nen xkoj taq Tepew pach q'uuq'matz re nab'e taq wunaq kita' qus xelk.?

Tziib'aj jb'iijaaq taq ra ka'n k'omolb'i jaal jwi'laq. _____

Tz'iib'aj jb'iijaaq nab'e taq qaqaaaj qachuuch. _____

Tz'ib'aj juun ra paaj yolooj chub' nojel achomorsank, xata' xilj jtikiik chiiwch q'iij saq.

Pajb' no'j

-Tinya' jb'iij in no'j jilon tintz'ib'aj nojel ichomorsank chub' nen xintaw chuub' qleen tz'ib'al li jroox tunaaj.

• ¿Nen k'ure Qab'antajk?

•• ¿Nen jya'ik jimal qab'antajk tiqab'an?

••• ¿Nen rilik ritz'i iq anm pach wunaq aj Tz'unun Kaab'?

•••• Tintz'iib'aj ¿Nen ti'elwi' poot' re anm ajtinmiit.

— -Tintz'iib'aj ¿Nen xoj chik tib'ansaj li qa tinmit.

—• Tintz'iib'aj ¿Nen chaak tib'ansaj li qatinmiit.

—•• ¿Nen jchaak yaq ajtz'aaq tijb'an taq?

—••• ¿Nen jchaak ajkuun tijb'an taq li qatinmiit?

—•••• -¿Nen chaak tuuj li jun jaa k'olb'al?

= Tintz'aj ra Mayb' Cholq'iij ajrik'ure' tintz'iib'aj jujun jb'iij.

=• ¿Nen chaakoon ixim re qak'aslemal?

=•• Tintz'iib'aj nojel inhomorsank pach nen xwetamaj chub' nojel qleen tz'ib'al jilon xinwil chiiwch wuj.

JKAAJ TUNAAJ

QACHUUCH ULEEW

Okeeb'

Okeeb'

- -Qus jtz'iib'aj laj jtziib'al nojel jchomorsank.
- -Tijmaj jcholaj nojel qleen tz'iib'al jilon tijya' jb'iij nojel jno'j.

Rilik jwiich loq'laj uleew

Laj qab'antajk ooj aj Mayb', wiri riliik jwiich uleew tiqab'an, chiqawiich oj ri jwiich uleew nik'qe chop qachuuch rib'ka' qachuuch uleew ri tiya'w qak'aslemal jwi'l k'uli rajawax tiqaloq'aj nojel qeleen wi' chiiwch Uleew, rajawax tiqat'o' qib' re jb'itik jwiich uleew tiqab'an, rib'ka' juun qus laj no'j kan ya'l jwi'l qamaam, qatiit', qaqaaj, qachuuch, rib'ka' jloq'aj nojel qlen chop: jaa', awaj, chee', witz, jab', q'iij, suutz, jilon k'is qeleen chik, jilon kita' k'ex we chiqaj ojt'o'onk chijtokik

utzil re' loq'laj qleen wi' chiiwch uleew, jilon ooj t'o'on re kita tisach jwiich uleew. Qachuuch uleew wi' b'aka' jnimal jwi'l k'uli rajawax tiqaloq'aj re kita' tisach nojel qeleen tiya'w qak'aslemal, qaye' jpixab' ri ki's tijb'an taq k'ex re. Tzii jloq'aj jwiich uleew tiqab'an rib'ka' tiya'w qak'aslemal chiiwch q'iij saq.

Tiqatz'iib'aj

Tiqaq'asaj jwiich tz'onink wi li wuuj. Tiqatz'iib'aj nen tiqachomorsaj.

• ¿Nen jloq'aj jwiich uleew tiqab'an?

.. ¿Nen chaak wi' jk'aslemal taq ra awaj?

... ¿Nen tichaakon nojel qeleen chqe?

.... ¿Nen rajawax re taq ra awaj li jk'aslemalaq?

Yolooj

Xuur pach Ke'l, tijiin tiyoloow taq chub' qak'aslemal chiiwch q'iij saq, jilon jk'aslemal taq ra chee' jilon taq ra awaj pach ka'n.

Rajawax tzii tiqil
nojel taq ra
awaj, rib'ka' tijye'
taq kikotem laj
qak'aslemal

Qachuuch
uleew rib'ka' tijye'
jk'aslemal nojel
qleen wi' chiiwch
q'iij saq.

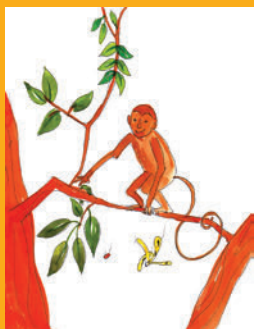

Ojchaakunk

Tiqatok kiib' qapach re tiqab'an jun k'otoj chii', chub' qleen laj qak'aslemal jilon chub' rilik jwiich uleew.

Rajawaxk nojel qeleen re taq ra awaj

Taq ra awaj wi' jk'aslemalaq chub' nojel qeleen wi' chiwch q'iij saq. Rajawax miq'in al q'iij, rajawak jaa', che' jilon wura'n, jilon li tikikot taq wi taq chiralaj chee'. Qetam loq'laj awaj ri tiya'w qak'aslemal chiwch q'iij saq, jwi'l k'uli tzii rilik taq ra ka'n tiqab'an, kita' tiqab'an k'ax rechaq.

Ojchaakunk

- Nab'e tiqil taq ra awaj wi' xilj wuuj, tiqatz'aj xilj qawuuj tz'ib'ab'l.
- Tiqatok kiib' qapach, tiqab'an laj qawuuj nojel taq ra ka'n, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj jb'ijjaq.

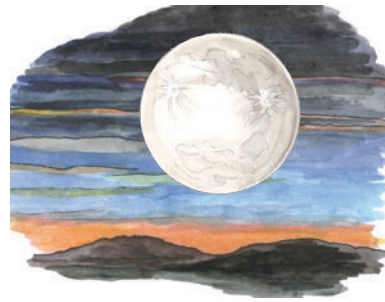

Qatiit' iik'

Loq'laj iik' rib'ka' qatiit', jwi'l k'uli rajawax tiqaloq'aj, kita' ojelb'i laq'ab' rik'il chaj, rib'ka' awas chiwch qatiit' ik', jw'ilk'uli ti'elch saq laj qab'aa.

qatiit' iik'

Wi' k'i jwiich qatiit' ik' ti'elch.

Tiqatz'iib'aj

Tintz'iib'aj nojel inchomorsan chub' k'otoj chi'.

- ¿Nen chaak awas ojelb'i rik'il chaj chiwch qatiit' iik'?

- ¿Tiqatz'iib'aj juj rawsil qatiit' ik', wene kita' qetam, tiqata' re qaqaaj qachuuch li jaa k'olb'al.

- Ojyoloow chub' jurub' jwiich qatiit' iik' ti'elch, jilon tiqatz'iib'aj ¿Nen chaak?

Qamaam q'iij

Wi' jun ra tzijolil tijb'ij xilj Pop Wuuj, rib'ka' loq'laj q'iij ri qamaam. Nab'ee taq qaqaaj: B'alam K'itze', B'alam Aq'ab', Majukutaj, liq' B'alam, seblaj xki'kot taq jwi'l b'aka rajaq tilatunch q'iij, pach qatiit' iik' jilon loq'laj Ch'umil.

Rib'ka nab'e xi'elch ra Ch'umil, jor tib'ison taq jwi'l kita' ti'el loq'laj q'iij.

Jwi'lk'uli xijb'an taq jun ra sipank re Ajaw, jilon li laj kaab' q'iij xi'el loq'laj qamaam q'iij. Nojel taq ra ka'n pach nab'ee taq qaqaaj xki'kot taq jwi'l xril taq jsaqil loq'laj qamaam q'iij, jolon li x'ook taq re b'ixank jilon re xojoj. Ri re nojel tisaqarsank

jq'aa'al q'iij tijmiq'saj qachuuch uleew.

Wik'an chiiwch ra juch' tintz'iib'aj jun ra ranm tzij qus jta'ik.

Ojchaakunk

K'utunk:

Q'iij

Q'an

tilatun

- Tiqatz'iib'aj laj qawuuj qachomorsank chub' taq ra k'otoj chi'

¿Lamas ti'elwi', jilon lamas tik'utunwi' q'iij?

¿Nen chaak rajawax q'iij chqe?

¿Nen tisutin chirij qamaam q'iij?

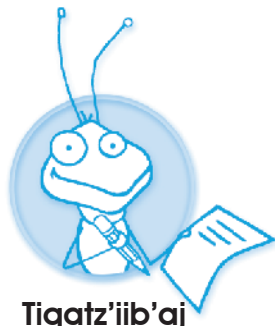

K'unb'l wuran

Ojor taq tziiij kita' k'ayb' kunb'l, kita' jaa lamastijkunaj rib' jun kristyan, ojr qamaam, qatiit' rik'il wurantijkunaj rib'aaq, wi' k'ii jwiich kumb'l wuron wi' Saqb'alam, retz'k'ajan, saq ixoq, musmut, ch'ojab', imuut', mesab' wuron, kutz'ii'j kamnaq, jilon ni'j chik. Rajawax tiqaye' jq'iiij kunb'l wuran qatikeb'ka' laj qochooch kunb'l wuran jwi'l kita' rajwax tiqaloq'.

Tiqatz'iib'aj

Tiqatz'iib'aj li qawuuj nentijkunaj taq ra kunb'l wuran.

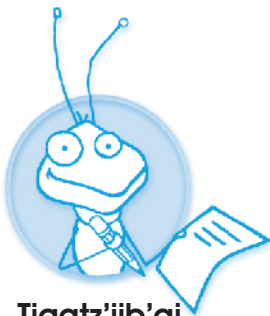

Nen tiyya' loq'laj jwiich uleew chqe

Jwi'l loq'laj jwiich uleew yo'lkoj neri chiwch q'iij saq, jwiich uleew rib'ka' tiya'w qak'aslemal tiyya' k'ii qleen chqe, tiyya' loq'laj jaa', chee', awaj, ka'n, teew, q'iij, jab', jilon loq'laj qawa. Jwi'l k'uli loq'laj taq qleen ya'l jwiich uleew chqe juwi'l k'uli yo'lkoj chiwch q'iij saq. K'omo re qleen ya'l loq'laj jwiich uleew chqe, rajawax tiqaloq'aj jilon qus rilik nojel qleen tiqab'an.

Tiqatz'iib'aj

Rik'il kiib' qapach tiqachomorsaj ajrik'ure' tiqatz'iib'aj laj qawuuj tz'ib'ab'l.

¿Nen k'is qleen tiyya' loq'laj jwiich uleew chqe?

¿Tiqata' re qaqaaq qachuuch, ¿Nen qleen rajawax chqe laj qak'aslemal?

Taq ra awaj tichaakon re kristyan

Taq ra awaj jor tichaakon re k'is wunaq, jwi'l b'aka' nojel taq ra awaj wi' jchaakaq tijb'an taq rik'il wunaq jilon jt'o'ik tijb'an taq.

Tiqaq'asaj jwiich tz'onink wi li wuj. Tiqatz'iib'aj nen tiqachomorsaj.

Ojchaakunk

- ¿Nen chaak tijb'an taq taq ra wakx pach keej?

- ¿Nen jt'o'ik tijb'an taq taq ra awaj ri?

- ¿Nen tichokon tz'ii', pach tuun, re jun kristyan?

- Tiqatz'iib'aj waqiiib' awaj tichaakon re kristyan.

Laj qawuuj tiqatz'iib'aj nen tichaakon nojel taq ra awaj
tz'iib'al la wuuj, jilon tiqachomorsaj nen qleen tijye' jilon
tijt'o'w nojel kristyan. Nab'ee K'utunk tiqatz'aqatsajj.

wakx

Tijya' jtu'

Four horizontal lines for writing, connected by red arrows from a red dot on the left.

Kwa'y

Four horizontal lines for writing, connected by red arrows from a red dot on the left.

ak'

Four horizontal lines for writing, connected by red arrows from a red dot on the left.

kerner

Four horizontal lines for writing, connected by red arrows from a red dot on the left.

ajtzo'

Four horizontal lines for writing, connected by red arrows from a red dot on the left.

Ojchaakunk

Rik'il klib' inpach tqil nojel taq ra wichb'l, jinon tiqatz'iib'aj qachomorsank chub' nojel pach'ul tzii

• ¿Nen jb'iijaq taq ra awaj tqil jwiich xilj wuuj?

.. ¿Nen   tijb'an   taq,   taq   ra   awaj?

... ¿Nen re taq ra awaj looq' titijsaj?

.... ¿Nen re taq ra ka'n ri, wi' laj qochooch?

— Lamas loq tiloq'saj taq ra awaj ?

— Tintz'iib'aj nen ra awaj, jor qus twil.

Tiqatijoj qilib'

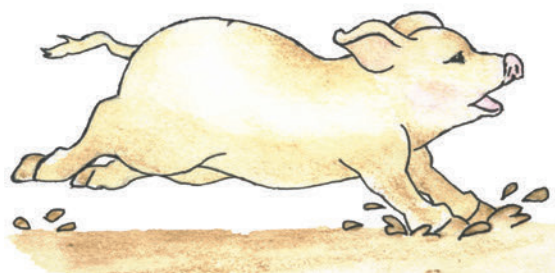
Tiqamulaj qilib', nab'ee tijsik'ij jwiich ajtiij, ajrik'ure' ooj tiqatijoj qilib' re ra b'ixank.

B'iix. Taq ra awaj

Taq ra tz'unun wi taq li teew
tirupup taq, tirupup taq

Taq ra kar wi taq li jaa'
timuxan taq, timuxan taq.

Taq ra imul wi taq li taq'
tich'opin taq, tich'opin taq

Taq ra aaq wi taq la jaa
tiwi'n taq, tiwi'n taq.

Qile'

Qleen tiya'w taq jtakiil tziij

Qile' jilon qayole' nen jtakiil tziij tiya' chqe wichb'l wi wich wuu.

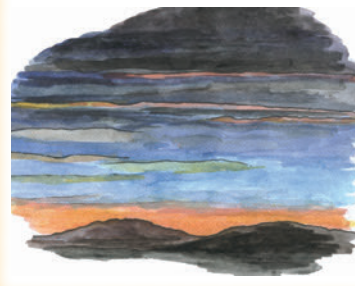
Saq'j

nimq'iij

jab'

Saqark

kamiik

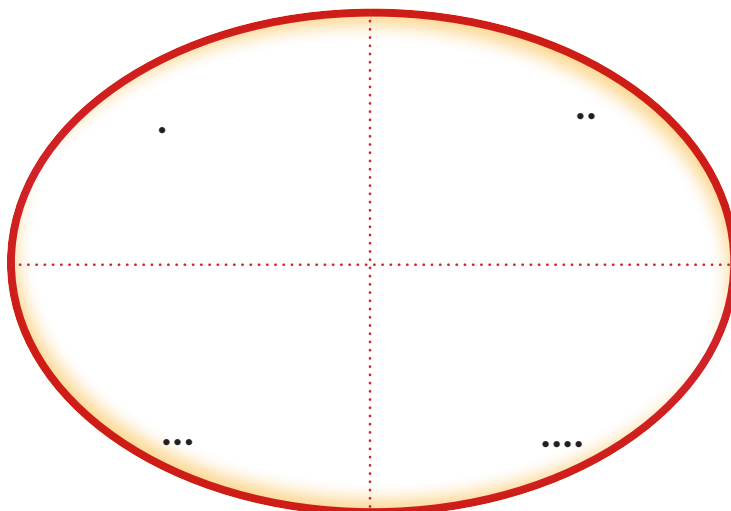

b'iis

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach ojchaakun li qawuuj lamas tiqachomorsaj jtakiil tziij tiya' nojel qleen wi wich uleew chqe, jilon tiqatz'iib'aj kijab' taq ra jtakiil tziij.

Jcholaaj b'iij

Li Tz'unun Tziijb'al tikojsaj nojel tzij ri rik'il b'iij. **Man** rik'an qe, **Maq** rik'il kii' b'iij.

Rik'il man pach maq

Tzij ri xaqe tikojsaj re tirichb'ilaj b'iij re qleen jilon nuuch' awaj. K'utunk:

man tz'ii'

maq tz'ii'

man wakx

maq wakx

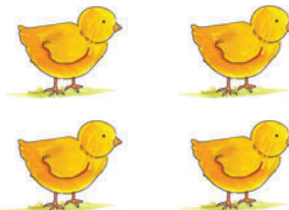

Jilon li Tz'unun Tziijb'al rikojsaj ni'j k'ere'l tzij re jya'ik jb'iij nuuch' b'iij re awaj pach qleen. K'utunk:

ra ch'iiw

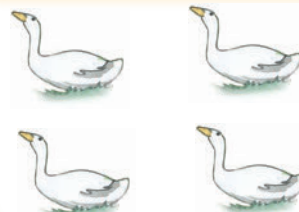
taq ra
ch'iiw

ra patx

taq ra
patx

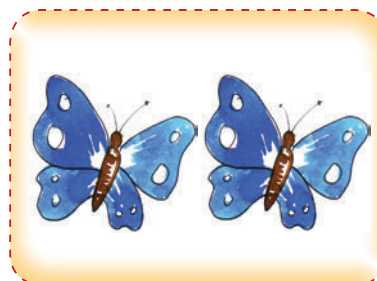
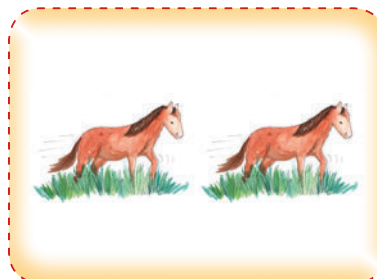

Tiqatz'iib'aj

Twil taq ra wichb' ajrik'ure' tintz'ib'an **man, maq, ra** pach **taq ra**. Lamas tib'e nojeltaq ra tzij. Kutunk:

Man tuun

Maq tuun

Ojchaakunk

Rik'il kijab' qapach tiqatz'iib'aj kiib' k'utunk rik'il **man, maq, ra** pach **taq ra**.

Man

maq

ra

taq ra

_____

_____

_____

_____

Jcholaj b'iij li Tz'unun Tziijb'al looq' tikojsaj nojel tziij ri rik'il b'iij. **Yaj** rik'an qe, **Yaq** rik'il k'i b'iij. Kutunk.

Rik'il **yaj** pach **yaq**

Tziij ri xaqe tikojsaj rik'il b'iij tijya' jb'iij kristyan. K'utunk:

Anm

Yaj anm

Waan

Yaj Waan

Nikte'

Yaj Nikte'

Yaq kita' looq' tikojsaj re jb'iij kristyan. K'utunk:

Yaq anm

Yaq kristyan

Yaq ak'l

Yaq wunaq

Jkojiik nimaq raqan tz'iib'

Lamas tikojsajwi'w nimaq raqan tz'iib' li Tz'unun Tziijb'al, lajori tiqaya' jb'iij lamas. K'utunk:

Jb'iij komon jilon tinmit. K'utunk:

Tz'unun Kaab'

Xe'tloox

Xoqoneb'

Xe'jul

B'akameb'

B'axiil

Re jtz'iib'aj jb'iij kristyan li Mayb' Tziijb'al.

Ixchel

Kaletojil

B'alam

Saqb'ee

Ch'umul

Saqkutz'ii'j

Ojchaakunk

Li qawuuj tiqatz'iib'aj jun puq pach'ul tziiij lamas tiqakoj nimaq raqan tz'iib'.

B'anal chaak pach tib'in lamas tipewi'w kristyan

Re ni'j b'iij looq' ti'esaj ni'j b'iij chik, xaqe rajwax tikojsaj ni'k k'ere'l tziiij. Li Tz'unun Tziijb'al k'ere'l tziiij aj kiib' jcholaaj jkojiik.

Nab'ee looq' tikojsaj re jya'ik jb'iij lamas luwr tipe jun kristyan, xaqe nab'ee titz'iib'aj aj, jilon wi jxo'l jwi'l b'aka' jb'iij komon, jilon tinmit titz'iib'aj rik'il nimaq raqan tz'iib'. K'utunk:

Aj Ch'ola'

Aj Tz'unun Kaab'

Jkaab' aj, looq' tikojsaj re jya'ik jb'iij nen chaak tijb'an jun kristyan, xaqe ri re' tikojsaj k'ere'l tziiij ri nek'el titz'iib'aj rik'il b'iij. K'utunk:

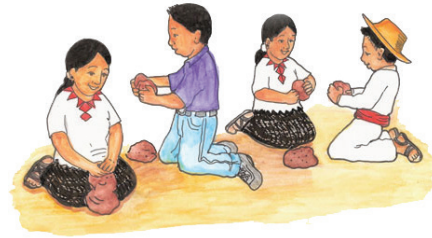
Ajk'aay

Ajkuun

Ajtz'aaq

Tiqatz'iib'aj li qawuuj joob' tziiij, lamas tiqatz'iib'aj aj chop k'utunk.

Tiqatijoj qiib'

Aj Ch'amaq'	Ajchaak

Tiqasik'ij jwiich

(Tzijolil) Jkojik nab'e taq jxaq ab'ii'x (sub'ab')

Ojor tzij qamaam- qatiit' re'tamaqin tril taq loq'laj **ri'j iik'**. Rib'ka loq'laj iik' tijk'ut re qamaam- qatiit' we looq' tich'upsaj nab'e taq sub'ab' la ab'ii'x, rech tib'ansaj taq ra sub'an.

- Qamaan tijb'ij re juntir ralk'wal: iSeb'aj taq b'iten taq!, xtawkari' q'ij lamas tiqak'omowaj nojel taq ra jxaq ab'ii'x, ri jun qanimq'ij tiqab'an.
- Qatiit' seb'laj tiki'kot xb'it, xijjnuk' jq'aaq', jilon xijch'eje' ra jxaar rech tijnojsaj la' jooch' re q'oor, jilon xijkamsaj jun ra ak'. qatiit' xib'ijtoke' jun ra b'orajak' sub'ab' ri' xkoj xijb'an jsub'an.

... Tiran taq xukulem jwi'l xkoj taq nab'ee sub'ab'.

Xe' taq juuntir la juun witz, kla' xtij taq jwa'aaq. Jor ki' xrik'aj taq taq ra sub'an b'anol la ak' sub'ab', xik'ismaj jwa' aq, xmulaj taq taq ra jxaq sub'ab' ajrik'ure xtaw taq la jaa xjya' taq b'a sib' ri ri rawsil loq'laj sub'ab' re nab'ee ab'ii'x.

Nen tiqetamaj

¿nen
xqetamaj
chub' ra
tzijolil?

¿Nen
tib'iqab'ij
re qaqaa,
qachuuch?

Tiqakoj retal
re loq'laj
qatiit' iik'

Nojel
qachomorsank
tiqatz'iib'aj
lamas wi' taq
ra k'otoj chi'

- ¿nen chaak tib'ansaj nimq'ij re nab'ee taq sub'ab'?

- ¿nen tib'ansaj ri re' tikojsaj aak' sub'ab'?

- ¿Nen qleen xan jwax qatiit' re titijsaj?

- ¿Nen xawetamaj chub' ra tzijolil ri?

Q'iij kamnaqib'

Laj qak'aslemal neri chiiwch uleew wi' k'i qleen wi' rawsil.

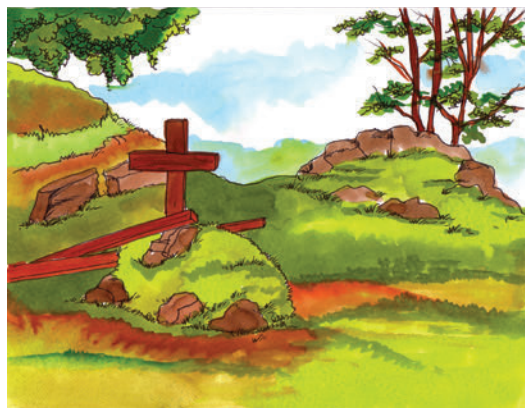
Jwi'l k'uli neri' laj qatinmiit, Tz'unun Kaab', juntir kristyan la' qiiij kamnaqib', tib'isolaj nojel rech'elxikaq.

Rib'ka ajkina titaw q'iij kamnaq, kristyan re tijjos taq jluwr rech'elxikaq lamas muqul taq, jilon tijwiq taq.

Ajrik'ure' titaw q'iij kamnaqib' qus rilik, nojel jluwr kamnaq.

Re nab'ee q'iij, wi' kristyan tib'e taq la'qab' rik'il jkamnaqaaq tib'i jtziije taq jun ra jq'aaq'aaq pach pom tijk'amtqab'i. Ri re' tisaqarsan, tiq'aj taq rik'il jkamnaqaaq, ajrik'ure' tib'e taq tijk'ame taq juniir ech'elxiik tib'e taq laj luwr kamnaq, lamas tijk'om taq b'i kutz'ii', xaqchaj re tijwiq taq rij lamas wi'w kamnaq, kla' qaqaaq qachuuch tijk'om taq b'i k'ux, ch'im, aak' waa, q'inim, awariyent, ti'niik pach waa re nojel ech'elxiik tib'i wi'n taq chub' kamnaq, jilon re' tisijsaj jq'aaq'aaq, ri jun q'iij lamas k'is nojel ech'elxiik tib'i jkuxtaj taq, jilon tib'i jpachlaj taq nojel kamnaqib'.

Qleen titijsaj, jilon tik'ansab'i li q'iij qamnaqib'.

Tz'iib'aj nen tab'an taq laj q'iij kamnaqib'.

¿Nen tib'i atije' taq chub' awech'elxik, kamnaq taq chaq?

Qleen laj qak'aslemal

Ri nojel qleen wi laj qak'aslemal, rib'ka' wi xilj nojel taq ra wichb'l.ooj looq' tiqaye' jb'ijk nojel taq qleen q'axal qawi'l, wene ojki'kot, wene ojb'isonk, wene ojtzenk, wi'na nojel taq ra qleen ta'l qawi'l.

tib'isonk

tichomorsank

tzaqel jch'ool

titze'nk

tiki'ko' taq

ti'ooq'

Ojchaakunk

- Rik'il kiib' inpach tqil nojel taq ra wichb'l, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj.

- .. ¿Nen tijiin tijb'an taq?

- ... ¿Nen wi' laj k'aslemalaq ¿

Yujul Tz'ij

Tiqatijoj q'ib'

Yaj lxchel tijmuch saqwach,
maq saqwach timuchsaj
jwi'l lxchel.

Man kete't itz'ab' tijye'
sutin wiich re jun,
jun sutij wiich tijya'
man kete't itz'ab' tisutin
chiqawiich.

Yaj Maaq' xmatzejb'i jwi'l
Max, Max xmatzen yaj Maq',
Yaj Maaq', Max xmatzenk.

Waan xijtz'ok jun klawx,
man klawx xijtz'ok yaj
Waan.

Tiqatijoj qilib'

Pach'ul no'j

Qatiit' ilk'

Tiit' seb'laj tiqopopon, awiich laq'ab'
we tinwil awiich, jor tiki'kot wanm.
aat loq'laj qatiit' ilk', aat saqil laq'ab'

tak'ut qab'ee, li q'equ'm aq'ab'
qus awilik wat chijk'ulel taq ra ch'umil
seb'laj qus awilik li kaaj, aat loq'laj qatiit'

Ra ch'umil

Ra ch'umil, jor tiqopqon li kaaj
ri ra ch'umil tib'in, we wi saq'j li
jwiich uleew,
ra ch'umil ri tichajin qe nojel
laq'ab'.

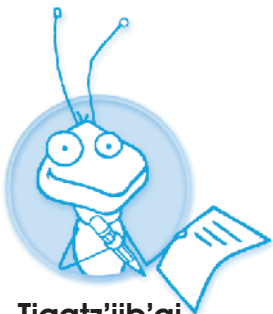

Ra saq'il kutz'iij

Ra kutz'ii'j saq'il rilik
jor qus rik'aj ruxb', seb'laj ki', ki'
nojel q'ii'j xaqe inb'it laj insok
inb'e chijtzaqik jaa' re, ra saq'il
kutz'ii'j

Saq'il, saq'il rilik ra kutz'ii'j
wi' chijk'ulel wochooch
nojel q'ii'j tichupchun, tichupchun
jwiich
jwi'l b'aka' jor saq'il tinatun.

Rik'iil kiib' ipach tiqatz'iib'aj laj qa wuuj tz'ib'ab'l kijab' taq ra pach'ul no'j. ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich chiwch qapach.

Tiqatz'iib'aj

Qachuuch ulew

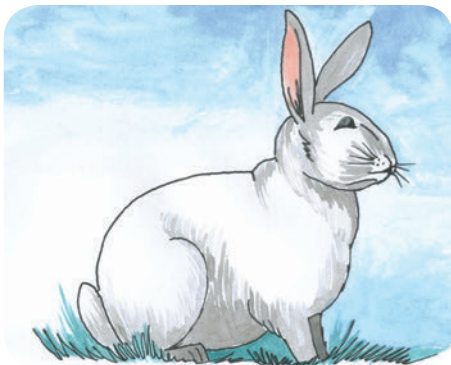
Ra imul

Ra q'iij

Ra q'uuq'

Tiqatijoq qilib'

B'ixank

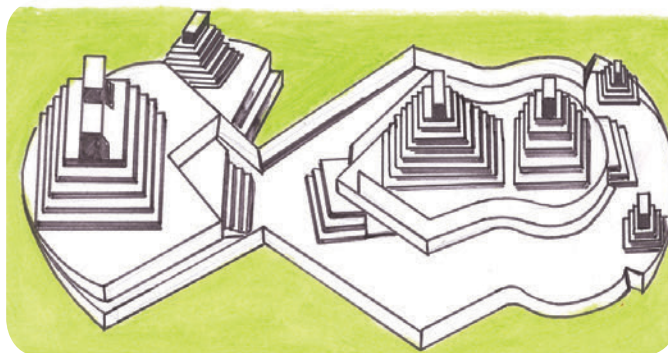
Ra kuuk

lin jun ra kuuk, inb'en chub' taq ra chee'
Tintzeleb'saj nojel jxaaq taq ra chee'

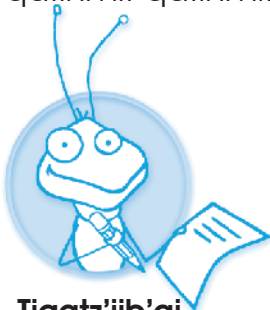
tintzeleb'saj nojel taq chee',
jik'ulon tintzeleb'saj wib'

tintzeleb'saj inb'aa, tintzeleb'saj inch'ool
tintzeleb'saj waqan, tintzeleb'saj juntir intyo'jl

Intinmit Tz'unun Kaab'

Laj intinmit, laj intinmit
Laj intinmit, laj intinmit
Tz'unun kaab'
Juntir ojb'ixank laj iintinmit
qatinmit qatinmit Tz'unun Kaab'

Tiqatz'iib'aj

Rik'iil kiib' inpach tiqatz'iib'aj laj qawuuj tz'ib'ab'l kijab' taq
ra pach'ul no'j. ajrik'ure tiqasik'ij jwiich chiwch qapach.

Nimq'iij re qatinmiit

Ra k'e'l

Jkaaj Junab'

Yolooj Tziijb'al

Yujul tziiij

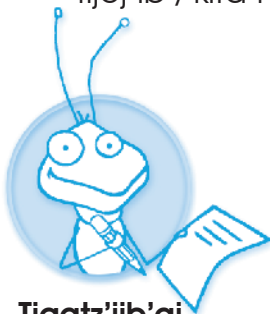

Tiqatijoj qilib'

- Inat'o'w jinon li atint'o'w; we inat'o'w atint'o'w, jwi'l inat'o'w atint'o'w, chwaj inat'o'w re atint'o'w.

- Ajtij injtijoj li tijoj ib', li tijoj ib' tijiin injtijoj ajtij; ri ajtij ojtijon li tijoj ib', mat wi ajtij li tijoj ib', kita nen ojtijon li tijoj ib'.

Tiqatz'iib'aj

Rik'iil kiib' impach tiqatz'ib'aj laj qa wuuj tz'ib'ab'l kiib' yujul tziiij jalan, ajrik'ure tiqasik'ij jwiich chiwch qapach li ja tijoj ib'.

Blank lined area for writing.

Blank lined area for writing.

Tiqatijoj qilib'

Tiqatz'iib'aj jilon tiqab'an jun ra wichb'l re nen k'ure'
qachomorsan chub' nojel chomorsan b'aa.

Chomorsan b'aa

Inwa'kat laq'ab'
Inwar chi' q'aaq' laq'j
Inchaak ri jtijiik ch'oo
¿Nen k'ure'?

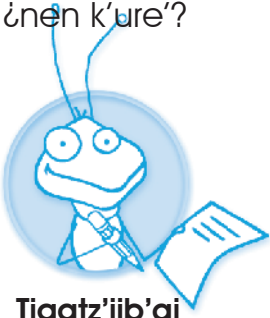

Li Kaaj wi'w, rib'aka' qachuuch
wi tijtij nee', wi tijtij nim
ri tik'utuw qab'ee ri re ojb'en laq'ab'
ri tiril taq qaqaaj qachuuch re tichaakun taq

Ri re' tisaqarsan, inqopqon inelch
Tinya' saqil, jilon jmiq'inal jwiich uleew
Inqeej ri re' ti'ook aq'ab'
¿nen k'ure'?

Tiqatz'iib'aj

Rik'iil kiib' impach tiqatz'ib'aj laj qa wuuj ajrik'ure tiqasik'ij jwiich
chiwch qapach li ja tijoj ib'.

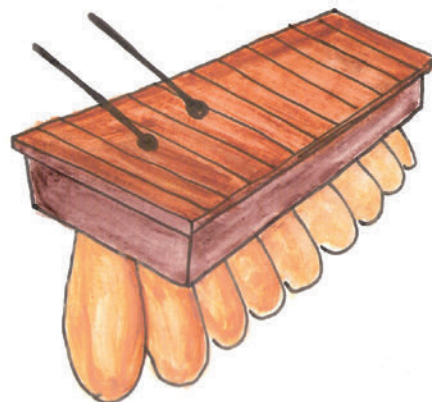
Handwriting practice area with 10 horizontal lines.

Handwriting practice area with 10 horizontal lines.

B'ixank re qatinmiit

Li nimq'iij re qatinmiit, xinloq'e jun inq'ojoom,
Plum, plum ra inq'ojoom, Plum, plum ra inq'ojoom
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmiit.

li nimq'iij re qatinmiit, xinloq'e jun intzojtzoj
Tzoj, tzoj ra intzojtzoj, tzoj, tzoj ra intzojtzoj
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmiit.

Li nimq'iij re qatinmiit, xinloq'e jun intamb'oril
Pom pom ra intamb'oril, pom pom ra intamb'oril
li nimq'iij, la' nimq'iij, li nimq'iij re qatinmiit

li nimq'iij re qatinmiit, xinloq'e jun insuu'
Tuu tuu ra insuu', plum, plum ra inq'ojom,
tzoj, tzoj, ra intzojtzoj, pom, pom ra intab'oril
li nimq'iij, la' nimq'iij, li nimq'iij re qatinmiit.

Chololtzii/Glosario

Uspanteko ..... Español

Ajtijoj ib'	Alumnos
B'antajk	Cultura
Chololtz'iib'	Alfabeto
Chomorsan b'aa	Adivinanzas
Jchoolaj b'ij	Artículo
Jun ranm tz'iib'	Vocal corta
Kiib' ranm tz'iib'	Vocal doble
Nim raqan tz'iib'	Mayúscula
Okeeb'	Entrada
Pach'ul no'j	Poema
Pach'ul tzii	Diálogo
Qleen re chaak	Materiales
Ranm tzii	Verbos
Rayb' no'j	Competencia
Retal jb'aniik chaak	Iconos
Takil	Información
Tiqatijoj qiiib'	Ejército
Tzijolil	Historia
Yolooj Tziijb'al	Comunicación y lenguaje
Yujul tzii	Trabalenguas
Wiichb'l	Ilustración (Dibujo)
Yaak	Gato de monte

Wuuj xkojsaaj

Caal Jucub, Mario Sebastián. (2004) *Hacia Una Propuesta Pedagógica desde la Cosmovisión Maya*. DIGEBI. Alta Verapaz. Guatemala.

León Reyes, Paula (1999). *Monografía Comunidad Lingüística Uspanteka*. Documento Inédito. Guatemala.

Us Maldonado, Juan Antonio y Telma Angélica Can Pixabaj (2009) *Gramática Normativa Uspanteka*. Academia de Lenguas Mayas de Guatemala. Guatemala.

Us Maldonado, Juan Antonio (2008) *Yolooj Tzijb'al Nab'ee Junab' Uspanteko*. DIGEBI-MINEDUC. Guatemala.

RETAL IXIMULEW

Mapa Lingüístico de Guatemala

Idiomas mayas, xinka y garífuna

